

11. 2. 0
1

ЏУВАНЬСВЕК МАЛІКОВ
(БЈМАНАЛІН)

Кулџина

ҚЫРҒЫЗСТАН МАМЛЕКЕТ БАСМАСЫ
FRUNZE 1938 QAZAN

КУБАНЫЧБЕК МАЛИКОВ

КУЛИПА

(ПЬЕСА В 6 КАРТИНАХ)

Киргизское Государственное Издательство
Фрунзе 1938 Казань

M 19.

QUBAN'CSBEK MALIKOV

(B'JMANALIN)

KOLXOZ-SOVXOZ TEATRLAR'NA REPERTUAR.

KYLYJPA

1930-32-çyldardaşy oqujadan alyňp
çazyňan 6 syrettyy pijesa

~~332~~
QYRQY'ZSTAN MAMLEKETTİK BASMASY
FRUNZE 1938 QAZAN

QATBŞUUCULAR

ÇAŞTARB

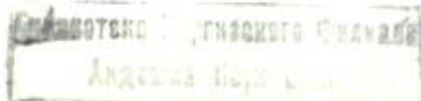
1. KYLYJPA — qyz	17—18
2. TEZEKBAJ — anan atası	60
3. BATYJPA — anın enesi	55
4. ABDYÇAPAR — komsomol jacejkası	20—22
5. ŞERTAJ — komsomol	20
6. ALTÝNAJ — kolhozcu	35
7. AÇARKYL — Altın aýdın qız	13
8. MOMUNQUL — kolhozcu	35
9. BURULCA — aýal	30
10. ÇUMADYL — part jacejka	35
11. BAJTÖBÖT — waşqarma	35
12. ALÇAMBAJ — yzengy çoldoşu	35
13. MЫJMBQ — mal waşqar	40
14. BRCB	50 de.

Мәндәп ваşқа көрпелік іретінде қатбшусу қыз-келіндер, қигіттер.

Оқуға тындық Қырғызстандың алысқа рәјондорунда өлет.

09.784

2229

I — SYRÖT.

Çajдын ваşқы kezі. Ala toonun etegінде Tezekbaş yj sylöesy menen urma duşaj turquzup çatqan ucuru. Keşegö aсықанда duşaj soқup çatqan Tezekbaş көрнет.

QAMCЫSN SYRÖTYP ALÇAMBAJ KELET.

Alçambaј — İi, Tezeke, iş ilgeri bolsun!

Tezekbaş — Andaj bolsun balam.

Alçambaј — (eki çaqırna qarap) Tezeke, vajaşqı iştin ijgiligin kytıp ele kelip turqanım.

Tezekbaş — Ee, Alçambaј inim, degi özynördyn qandaj qigitter ekeninерdi tyşynöjtm... Qыzm şaarдан oқusam degencelik qıyat. Al, Bajtöbötünör bolso, qatın-balaluu neme ele.

Alçambaј — Oolda-çarыqtıq-aj, uşu sizdi qantıp ele çamandıqqa qıjajın: Anan qalsa, keede, vajqavaј qalasyz veјtm. Qыз şaarqa vardy degence avijirden ajırdı dej veriңiz. Azar maqtansa, çanaşqı coloқ etekterdin bireöne tijer. Oşolordun çaj-şypatı, Bajtöböt-tykynen aşır keter dejsizbi? Çaman ajtaw çaqşы çoқ, qoқustan qыznızdı vaşqa bireөгө „syjdy-tijdi“ dej qoјsonuz, çanıñızdın çaj aлыр qalarına kezynuz çetebi? Men sizge kyjgöndykten ajtam. Baana —

paýstan Bajtewettyň azuusuna salýna tyşsanyz, Ukraina, solopkelerdi közdeň çol tartýr çyrgönyz.

Tezekwaý — (*Sözün çaqyrsaý, diwaldy soqo serip*) Ee balamaý, Ukraina, solopkaqda da ыһы — keşegin çer bytken şumurajlar wағыр çatqandyr, maqda oqşoqon ketmencilerge al çaqta suutup qojdu dejsinwi?

Alçamwaý — (*Antqor kylyp*) Atаһы qatygyn ај-ај, qағыһаһыň çelkesinin cunquruna tijir qojdum wejm. „Baqtýлуу menen wајlaşpa, taalajлуу menen talaşpa“ degen söz qanakej. Sizin walaһыз wolsо ајы icinde bir degen ele közge wasaғыһыз. Bolwoso enirejgentenirejgender tolup ele çyret.

Bajtewet cыn ele qudaj werip turqan çigit. Emi tegi qawьтаһызqа keneşir көгуһызcy. Qарығай-ee degi, siz qandaj wајqawајsыз? Uşu kezde qызыһыzdың kyjөөsy wаşqарта wolsо, өзүһыз çaman ајтрај çақһы çоқ, төгуһөн көгу çuuq qalqan awьşqа wolsоһыз, qudajдың werejin dep turqanында, cucuqtun maјың şimir qana calqalar çata wewејsizbil

Tezekwaý — Ај, degi slier etegime ermeşir, çaqama çarтаşыр ele qaldыdar. Ojlonojun emese walam, ojlonup көрејyn.

Alçamwaý — Ojlonuһыз Tezeke, oqustan qызыһыз çanaqdy coloq etekterdin wірөө menen çyryp ketse, ordun сыралар qana dat dep olturup qalyр çyrgөnyz. Мына ошо çақһында ojlonuһыз. (*Ketet. Batýpa, Kylyjpa zamsil көтөрур келишет*).

Tezekwaý — (*çalt qarap*) Ee wоlqulal... (*işke kirişet*) Qақылајың Kykeştaј, tigi Ormoqojdun yjynde menin çaqçam qalyртыр. (Kylyjpa ketet. Kempirine) Eej...

Men kecөө kyny saqа ајтајың dep, wiroq wаşqа bir oјto tyşыр ketip, uncuqan çоқ elem... Qызың wolsо wојto çetip qaldы. Kim көгуһgendyn ele көзу qыzaғыр өтур wага çatat.

Batýpa — Ij, anan.

Tezekwaý — Anan kijin daqdy bir çақһы кер wаr. Uşul көрten weri ele otubuz menen kirip, kylywyz menen сыçsuudaj wолup ar kim-ar kimden ајттығыр çyret. Qызыңды çanaqdy Bajtewetke wewејiwi?

Batýpa — (*aqyryн*) Basa dejm da... Bul Bajtewetynder мыңсалық emne kici weјil, aq көnyl wолup qalqan dep ele тап qalyр çyrgөjymby? (*ojlonup*) Аwьşqа, sen qoldо wаr аlyңдың wағыр çоқ qыwasaһыс, qызың tim ele, walaһың çыldызы emespi...

Tezekwaý — Bajtewet qatыһың qојо wergenі çatыртыр. Eger wiz maqul dep bir ооз ајtsаq ele wаағы çоquп dајardар wizdin qоlqо tyşыр wergenі turat.

Batýpa — Ај, kim wilet?... Walaqа uwal qылыр qојур çyrgөjlyk?...

Tezekwaý — (*çetelyp*) Atаsy өigendy dele usuzat turwајы? Ar kim-ar kim ortoqо алыр qыzmalaqаһыһаn ele maaqul dep qojdum.

Batýpa — Al emnesi eken? Aldы-artыңды qara-waқan bir wајquşsunda. Degi qandaj qurqursun? Oqustan aqы-qarаһы тааһыр qalqan qызым tilimdi alwај qојso, uјat wолup qаwајыһы — dep ojlovoj-suһы?

Tezekwaý — Ee Aqmaq! Al, senin qызың oju menen wоlot ele dep men аqајың tuuqandan сығыр keteginwi? Al ata-enesinin tilin alwаqan qandaj

qыз; bja? Çe, сопојџондо валџм тилинди алвај қојмоқ веде? Қуру векег қыјсалақтаған сөзүнди қојур, қызынды ыққа келтиресин.

Ватъја — (*асуулань арғы-терки васыр*) Оқус қызыл тилинди алвај қојсо, анын көз қасын көл қылыр қыстај айвајмын. Уқтунбу војо!

Тежеквај — Қыјсалақтавадън, қартајдан доңуз. Адам деп ајтқаным ушл. Қынд-мынд етир қыјсалақтавај қызынды ыққа келтиресин. Уқтунбу шалдыр тишим!

Ватъја — Егер қызыл мақул dese қо, бир çөндүү. Оқустан биздин ајтқаньбызға ығазь волвосо, сырақтај волдон çалдызымды сығьратьр ыјлата алвајм.

Тежеквај — Ушл шалдыр тишим, sende бир mandem var. Menin ајтқаным: өл, тиріл, іш қылыр, қызынды мақулат.

Ватъја — Асууланваңыз қысылдаған мырза çigit. Ајтыр көрөјүн, оқус қызыл çуутрај қојсо, дадъ мені менен тытыр çүгвөдүн, уқтунбу?

Тежеквај — О — уқтум... çаман қатынға кылыр қојсо еле tentuш волур алат екен. Sen дадъ уқур қој кемпир, егерде менин ајтқаньмды огундатрасаң var emesvi (*tap verip*,) алдадъ шалдырадан тиштеринди қыјратьр салам, қыјратьр.

Ватъја — О-uu, оозун көртыргөн қурақур. Көр варьлдевај çөпөсу агь. (*Tezekvaj tap veret*) а, көңдөј вайқуш. Boldu emil таіралаңдар sez көрсөтүмүш волосун. Үтырендөвөј етереек кетсу çадына çоқолвојсунду?

Тежеквај — (*vasьp saratьp*) Қатынды tentuш волсо, қошо ајтықанында бир азар екен.

Кылыја — (*Kirip kele çatьp caqçanь tezekvajqa -beret. Tezekvaj qajrьlyp qьзыn bir qarap alyp, сықат*).

Кылыја — Ара dejm, atam emnege асууланьр çүрет?

Ватъја — Ее, атаң қурусунду, қулунум.

Кылыја — Аај, қарылајын араке, emne қылыр çүргөнүндөдү sezвөј çүрет dejsinertəo.

Ватъја — Алдына кетејин қулунум, қарадынды асыр отурсаң. Emi men қантејин degi, sadaдан волонун атын көкылым, қудай веš еневизге ошондој çазьр қојсо қантевиз? Атаң мақул деп қојуптур.

Кылыја — (*Cocup*) бја?... Мақул деп қојуптур!... Кимге?

Ватъја — Атаң билгенін кишиге бервөген бир қоқуј киши emespi, vygyn тыштө бир топ ақсақал, көк сақалдар ортоқо алыр қымаласа эле мақул деп қојуптур.

Кылыја — О-кимге мақул деп қојуптур?... Кимге?

Ватъја — Emi қантезин қарылајын, қудай ваққа саладан соң ајла варьв?

Кылыја — Ој қоқуј кын о-о-ој, кимге dejm, degi кимге?

Ватъја — (*aqьrьn yшkyryp*) тигил маңдајқы ајылдадъ атың ескурсу... қаар, çанақы атың ескур kim ele... ij... çанады немеси?

Кылыја — Çанадың kim?

Ватъја — Байтөвет.

Кылыја — Байтөветкевү? (*toqtolo tyшyp*) Байтөвет... (*vasьp saratьp*) Байтөветке... Ара... он ај көтерьр omurtқан сыздадан sensin, çақылар уқ. Menin көкылым сыжвөген бирөөге васа көкөј турдан вол-

sonor, qaraanymdy kersetpej çorçolom. Ömyr şerik bir azamat volso, andaçta silerdi uvara qylvaj özyum ele ketip qalam. Anan Bajtewetüder mýndan kijin, kultyndör vul çerde çyruusy volbosun. Menin kom-somolço ötyr çyrgenymdy bilwejsinergil Bazarçta mojnunan çeteleper maldy, qarqa salyp egindi, aravaçta salyp çerty satat. Biroq, men adamdyn balasymyn. Emki qyzdardy wajaçdaj көгөгүлө. Bolwoso Bajtewetüderwy, kyrdewetüderwy, aarçyçan rijazdaj wolot. (*Çyqyp ketet*).

Batýja — Atany qatygyň aj-ja. Uşunu ajtagyn naja ele wıldim ele.

Tezekwaj — (*Kelip kempirine kylyp*) Emne dejt? (*kyly*).

Bajtewet — (*Kiret*) Ee, qaryja iş ilgeri wolsun.

Tezekwaj — Ee walam çol wolsun?

Bajtewet — Sizdi qamrasylbqqa dajyndattym.

Tezekwaj — Qoj-ee!

Bajtewet — Seliskejler kedej ekeninizdi bilispej ita-war көр nalok çyçaryçan eken, qyzyl seke wolup, ajtyçyp çatyp, öcyrtyr saldym.

Tezekwaj — Qudaj ömyrüdө wereke wersin qaqylajyn, walam. Atandaj wolçon meni syjlasan өrkөнүдө ele ösөөг... Basa, Bajtewet walam, vul sanatandy dele elygy çejin araç ele wilem, oşol çaqy qandaj wolor waken?

Bajtewet — Ço-çoq qaryja, al çaqy ojdowuuzdaj ele wolot. Azy wartyr qamrasçdan qamrany өtkөгүр алыды.

Tezekwaj — Ee, көşөгөң көгөргөн walam... Kempir,

vul walaçta ajranyn wolso, ooz tijgizci. Bol emi majrandawaj! (*Kylyja ajran alyp kelet. Tezekwaj, Batýja çyqyp ketet*).

Bajtewet — (*icir çatyp, imerile qarap*) ыраçmat qaryndaşym, emi wiz war, qaryjanyn ығысь war eken-da. (*Tigiler ketken çaqty qarap, aqyryn qaqyryn*). Ee qaryndaş, carcawajt oqşojsuz ee. (*Qolunan qarmajt*).

Kylyja — (*Qolun çulup alyp*) carcasam tebeleşip wergeni turaszy? Wajröky tajanyn, tewetejdi wastyra kijy qolubuzdan kelwejt emespi?

Bajtewet — (*Uşkyryp*) Ataa, qaryndaş ajja, degi toruraç ыраçtyçyp wersetem dejmda.

Kylyja — (*Kekeerlep*) Qojunuzcu, waşqarma degen çyçar çij warçyt kijip, көjkeltyp, çorço minip, qyz kelindy, qymyz-ettyu, yjlerdyn çana tegereginde murutun çyçatyp çyгө wewejai. Ketmencilerge şynaarlaşymyş wolwoj ele qojunuz. (*Çyça waştajt*).

Bajtewet — (*Toroj wasyp*) Qaryndaş!...

Kylyja — Dəçy dalaj şyldyn qylarsy mьzа. (*Çyçat*).

Bajtewet — (*byçyryn*) Qar, uşu qyzdyn tiline çyçan çyçar kyn wolor waken? Şaşpa weweaç, seketin ketejin wajke taj dep da turaarsyn. (*Qarap turat*).

Awdyçarar — (*Aqyryn kelip*) Altynaj çene uşul çerge çowuluşup kolhozduň işi çenynde syjleşöly dedi ele. Qacan keler eken (*Bajtewetty көrip*) assaloomolejkim Bajtewet mьzа.

Bajtewet — Ee qaqylajyn Awdyç. Rajkomduň çowuluşunan kelip qaldydy? Worogosun war waken? (*Papiros tartyp turat*).

Авдыңарар — Ij, Вајтөкө.

Вајтөвөт — Ваарьдан да кер-кеңешке қатыһыр келгенің қақһь волводубу. Істин қајьн виләеген киши қурusun. Сајнаһьр қатаһьз.

Авдыңарар — Ij, ығаста.

Вајтөвөт — Ее, қақтылајьн Авдыһь, еми қасап келин-сек аласьн? Тигил вајқуһь енен дақты өз келинін көрүр, қоқ degende ватаһьн берип қалса волвојбу? Деги көз саһьр қьргөнүң вагвь? Бироқ оқушандардың ваарь эле шаардан аласу волүптүр. Бул, рајоншо ваһьр емне іш ваһьна турвадың? Ваһьра ајьдың валдарь қоқтырү қақта іштеп қьргөн сон, өз ајьндан қоқ degende бирөө илнвесе кишинин ици кьжет екен деги, қарьгај.

Авдыңарар — Азыр ајьлда эле іштеј тураль да.

Вајтөвөт — Ij Авдыһь, азырнса қьз-келіндуу уј волсо эле, имерциктер қьрөм деци.

Авдыңарар — (Кьлүр) Оолда Вајтөкө ај-ја, емесе sizдақты қьз-келинге имерциктегеніңизден ушул қьрге келир қьргөнсызшо (кьлүшөт).

Вајтөвөт — (Кьлүр) Оолда иним ај, вьһьрсьнд — ее, деги вьһьрсьнд. Тиги маңдајқы ајьлда монсоқты-монсоқты волқон эле қьздар қьрөт, деги валансаһьн қьзь деп эле бир ооз ајьр қојсу, ертең эле алақаныңа саһьр берели. Қе ајьлдеқты қьздарды қақтырваһьсьндвь? Андај волсо өзүң бил.

Авдыңарар — Ал, ваһьра ајьлда sizге қаққан қьз қоқру?

Вајтөвөт — Ее қолуң волсун, қьздың төрөсы эле биздин ајьлда волот да.

Авдыңарар — Қоһь емесе, siz қуда ваһьсь волүр, ватыраақ келіндуу волқуңуз вадьр (сьқа ваһьтајт).

Вајтөвөт — (Тьһь қақты көрсөлүр) Адам тетиги суу көтөрүр варақатқан келиңди.

Авдыңарар — Оова десеңиз, улам-улам эле қақа-һьн қьрге қојо қојур, sizди тиктеп қалат да (кьлүр кетет).

Вајтөвөт — (бзырнһьр) Ај ушу Авдыңарарды қант-сем? Кьлүрһьнә қана тоорүт ее, дердејген қьзь талақ. Тоқты валам. Вајтөвөт аман турса эле сенин қети атандь тааньтар! (Бурулкань көрүр сьјьнүр кетет.)

БУРУЛКА

Бурулка — Есенсизби мьрза қажним?

Вајтөвөт — (қолун арта саһьр) иј, қажран қенем десе.

Бурулка — Ариј қатыгын, оқус бирөө көрүр қојсо...

Вајтөвөт — Оолда қенде — аај, (сөтөгьнөн атыр аһьр) sizди кьтүр турқанда себинир сьқа қалар векең-siz.

Бурулка — Қьрар қьттаньр турса дејсизаю.

Вајтөвөт — Оова-Оова, кьлүшөт. Егер тилекти орду-нан сьқарьр, Кьлүрһьнә маққа қасыһьр вьрсеніз, бул емес, мьндан соңу да волүр кетет емеспи?

Бурулка — Дегенің волсун мьрза қажним, төвөм менер тик туруп қьзматынды қьлат емесминби? Қан-дајда волсо, Кьлүрһьнә қолуңа бир тигизем.

Вајтөвөт — (сьјьнүр) Ушу сөзды ајтқан оозуңа мај. (Тьһьтан келатөр Кьлүрја ырдаят).

Бурулка — Қьз келатат. (Вајтөвөт кетет).

Kylyjpa — Kelip, (*duvalдын устунө сьаьр*)

Erkindyy soqqon şamalda,
Pojuzda ketip varatsan,
Asmānda ojnop turmuştun,
Çaňbıhađın qaraşsanı.

Burulca — (*Kylyjpaqa çaqın varır, aldına turup tamşanır*) Qarğaj... Asman turğaj vijik döwönyn waşına sьađajın desem dele waşım tegerenip ketetda.

Kylyjpa — Kək tytyn ыркып кырылдор,
Paraxod bьыq-Kəlymdə.
brdaşır birge varatsaq,
Çel qajьq mingen çerinde.

Burulca — Arij qatygyn. kəldyn tolqunu en ele şumduqtuu volot decy ele.

Kylyjpa — Kылcy ojnocu çoldoşum, kənylyң solqun volvosun. (*Çylmajat*).

Burulca — Ij desen, aldına tegerenejin kicine qьz. bras ele, qьrdaıьđ kelip turğanda ojuındaşьdaj şa-raqtar, ojnop kylgəngə emne çetsin? (*Bir az tьnctьq*).

Burulca — Sadaşan kicine qьz, men sađa ilgeri ymyt, iğiliktyu çumuş menen keldim ele... Qađbılaјın kicine qьz desen; sađa bir mьrzanьn kəzy tyşyp qa-ıьrtьr. Degele ađ etkenden tađ etet, aсqan kəzyn çıtwajt.

Kylyjpa — Oşentyp, qьr-qьzı соq volup ele сь-рьь сьаьр vara çatqa neken deñizci. Al qajьş mьrzanьz voldu eken?

Burulca — Ij tegerenejin kicine qьz, emi anьn em-nesin ajtasьđ. Al əzy voloturqan volso, aktiv desen,

aktiv, tавьşker desen tавьşker, sьraa desen sьraa, degele qolunan kəer təgylgen eme. Ərkəmdy sava-јın kicine qьz dejm, degi sen çьldьzьđ madaјьnda, ьrьsь var valasьnđo. Seketiđ voloјun kicine qьz, emi anan var emespi, eger tuz nasip vujrup oşol çigitke varьr qalsan, əlym çanь kirpigide kir çuqras dejm, sadaşan kicine qьz.

Kylyjpa — Tim ele ajtcь emi, vazarqta satcu tədeј maqtavaј.

Burulca — Qađbılaјın kicine qьz, erdin danqьn aıьstan uq degen emespi? Əzyn dele vilesinđo, tigil madaјьqь aјьıdaşь Bajtəvət uulcu.

Kylyjpa — (*kylp*) Elden-çurttan at tавьлај qal-çansьşan vajquş, Bajtəvət dep vajđьn sađaraq quјruq kək döwətyң ajtcu emes vele (*kylət*).

Burulca — (*tađanьp*) Qantesin kicine qьz, Bajtəvət, Tutqucvaј, degen attar tolup ele çatpajь?

Kylyjpa — (*teskeri qarap kylət da, Burulcanь qarap*), çeneke, qajda çyrseң da menin qamьmdь çej çyr-gənyңə ьraqmat. Kerek uvaqta kyjəony əzym ele таар alarmьn. Andan kərə azьrьnca menden conuraq sindilerinđin çenke tajlarьn çej tur. Uјun saan volup qaldьđo. Sen mađa kyjəe таар vergence ele yјyđe it kirip, sytyңdy icip ketpesin.

Burulca — Arij, qojcu aғ kicine qьz, atajьn seni, degdep kelgenden kijin, çaş valađa oqşovoј adamđьn səzyn uqsad volo ərkəmdy savaјьn.

Kylyjpa — Uqvadьmь çeneke, emi anan səz uđat degen uşul dep ele tyn ortosuna seјin vavьraşa ve-relibi?

Burulca — Balalyq qylvaj ojlonsod sadaqad kicine qyz. Uşul Bajtövet, Avdyşarar syjaqtuu cасыn seksejtken emelerden көгө, çanqа çajluu, elge vajymduu мырза emespi?

Kylyjra — (*toqtoj tyşyp, kylyp qybyqylap*) Qajran çenemdin taarыncыsы çazylar veken, qyby-qyby.

Burulca — Seketin volojun kicine qyz, qalyby qyjт dej tyştynqо ee. Antip ojunqа çартыvaj ele çoor ajtsan. Bajtövet çaqşы çigit — ee!

Kylyjra — (*qaqşyqtap*) oova, oova, Bajtövetyn çaqşы turqaj, tim ele vul tegerekte çоq maquluqtun özy emespi? (*tyştan yn çыqat*).

Momunqul — O — oo — j Burulca, Burulca!!

Burulca — Qaqylajyn kicine qyz, anan kijin өкөөvuz suuqа varalyby?

Kylyjra — (*keketip*) Maqul. Tigil мырза kelgende çaqанды qaldыratыр, vaqанды syjгөp kele qoj.

Burulca — (*çыqыр vara çatыр*) Аграм qана çыjытта-qan vejvaq, uşul senin көзүдө çөp sala aivasam ele atam erim bolsun.

Kylyjra — (*vaqтын çанына varыр өзүncө ыrdajt*)

Çalçылдар qaroo çытmajыр,

Emnenin velgisi?

Ardaqым menin ojlonyр,

Kelbejvi munu vilgisi?!

Avdyşarar — (*tyñşap turat*)

Kylyjra — Çel çyrgөnde çelbirep,

Beş kökylыn taralsyn.

Өmyrgө şerik qurdaşты,

Gyldөгөн çaştan tavarsyn.

Avdyşarar — (*Aqыryn*) Бг көвөjsyn qarындаş (*Kylyj-ra cocuj qalyр, vurylyр ketef*) ысçы көгynөsyz... Uqqum ele kelet.

Kylyjra — Qacan ojun vaştajсыз?

Avdyşarar — (*çaqындар*) Ojun vaştalqаны çatatqо, biroq andanda zarы çumuştar var. Siz ojunqа qacan qatşasыз?

Kylyjra — Elden murda silerdin өнөгүндөrdy көрөly dejbiz.

Avdyşarar — (*kylymsyрөp*) Siz vaqтыluu qarындаş-сыз.

Kylyjra — Şыldыңсы көгynөsyz.

Avdyşarar — Бгdaqаныңызdaj qadyр bilişer adam-dar bolso.

Kylyjra — Аjыldan tavыlvajt dejsizqо?

Avdyşarar — Bras, qajсы bir oquqansыqan çigitter oşondoј ojloşot.

Emi qarындаş: ilgeri ymyt talap kimde volvojt dejsiz?

(*arqы terki vasыр ыrdajt*)

Tolqutrajt kimdi çaqсылыq.

Çara көр ketpes çazqыryn.

Ar çaqын өзүd ojlор der,

Aldыrtan çyгөm çaqтыryn.

Kylyjra — (*өкөө qoşulыр ыrdajt*)

Aqыryn сыqsa aj qalqыр,

Ajыmды syjур nurdantыр,

Бгqала vasыр sen сыqсан,

Aq betinden nur valqыр.

(*qucaqtaşqandaj volup, çaqындаşыр turuşat*)

(*Alar kirgende Kylyjpa menen Avdyŕapar aŕyraŕy ketiŕet*).

Avdyŕapar — (*Kicine toqtolo tyŕyp*) Masele uŕundaj coldoŕtor.

Men silerdi k p kytup qaldym, tezinen soquluŕta vaŕqarmanyn esevin uŕuŕ kerek.

Momunqul — Ee, ajlanajyn Avdyŕ, uqtun emine, uqvady emine? Turadyvdyzdy tygeityo Bajt v t. Qamraŕa kirgen egin ele k p, qajra syqqan egin  oq.  e kolhoz Bajt v t usyn elevi? Andaj bolso qojduq biz vaaty akesi. Emi Bajt v tyndyn soquluŕu — qoroovuzda qoj salyp, qoroovuzda egin qujur vermek vele vaaty akesi.

Avdyŕapar — Emi Bajt v tyn soquluŕu bolvojt, bizdin soquluŕ. Tigilerdi uŕu vaŕtan alqymdan albasaq, vygyn malnyarddy  ese, erten  zyn rdy  er qojot.

Őertaj — bras ele-oj.

Avdyŕapar — Momuke, eger uŕul qajratydy soquluŕta k rsets n, t v vuzg  k t r ly, (*aqbr n kyly*).

Avdyŕapar — Men selsovetin aldyndaŕ part jacejke  umady adaj menen syjleŕtym. Men da  aqynda kelem, silerdin synydy komsomol ekeniderdi uŕul kolhozduyn iŕinen k r m dejt.

Kylyjpa — Vaŕqarmanvyz dajym qyzyntal, iŕtegen-derdin  anyna bir vasyp varat veken? Biz alardy emne k rv jvuz? Dyjqandardyn k vy  anyna varsada, alardan qorqonunan ooz asraj oturuŕat.

Avdyŕapar — Sizda myndaj iŕten cette qalvoody tijiŕsiz. Birsygyny soquluŕ  tk rg nd j bololu Momuke,

siz  z qurvularnyz menen soquluŕsa. Altynaj  ene, ajaldar arasynnda, tigilerdin qylyqtary  enynde bir eki ooz sez. Kylyjpada sizge  ardamdaŕat. Őertaj  k v-vyz komsomoldor menen. Aj, degi uŕulardy elevi?

QUNDUZ

Qunduz — (*Balasy k toryp kiret*) Ee sadaŕan, byras ucuvadydy? Komsomol jacejkasyn ekensin, bir aŕytmdy asyp verer vekensin.

Avdyŕapar — (*aqbr n vajqaŕan k z qaraŕ menen*) al qandaj aŕyt?

Qunduz — Qadylajyn, men  anaqdy Bajt v tyn ajaly emes velem. Dalajdan veri ojyn  yndan ket-ket dep  yrdy ele. Tynde mas bolup kelip ajtqan sozy s egymden  tup ketti.

Avdyŕapar — Sizdin da ketkiniz keldivi?

Qunduz —  eder kynym qaran bolqondo kelip oturvajymdy? Sadaŕan,  oq degende aryz cijip ver-sev. Men dele vaŕynda bir ŕorduunyn qyzy emes velem.

Avdyŕapar — Maqul emese  eneke! Sizdi emne usyn ketirgeni  atat?

Qunduz — Ee sadaŕan, vul  zy k rtu. Bolvoso qajsy avjirduy  igit  aŕ valasyn  ylydatyp, kelin-cegin yjden quup  qsyn? Elden usyuma qara-qanda, uŕul ajyldaŕdy bir qyzy ala qojomun dep  an talaŕyp  atsa kerek.

Momunqul — bja? oj dejt.  zynyn qyz alqan ajalyнын k z  aŕyna rajym qylyvady Bajt v t, elge  aqŕylyq qylyt dejsinervi vaaty akeleri. Avdyŕ emi

ajtqandan qacrajib da, atqandan cazvajib. Qunduz qarındaşım, emese vursygynky coqlušta.

Авдъçарар — (Qunduz qolun sunup) oşol coqlu-
lušta; Al şumdarđın cöjcögyn voşotobuz. Çene, biz
var sizdin mandajıñız çarğq, bir çenden qol, bir
oızdon sez cъçarğp, el tilegin orundatuı menen
birge kezdegen maqsatqa çetyyge (*saarь kylyñdejt.*
Qunduz qol qarmaşat).

KƏŞƏGƏ.

II — SYRƏT.

Saxna ekige welyngen. Bir çarğq Bajtewettyn yjy, bir çarğq
Altınajdın yjy. A, degende Bajtewettyn yjy korynet. Yjda ickilik
icir oturqan Alçamvaj, Bajtewet.

Bajtewet — (*oolçur*)

Boz çorğo wolso mingenim,

Bery icik wolso kijgenim.

Alçamvaj — (*Anın ırın ulap*)

Bojtoğon suluu qız wolso,

Booruma wazp syğenym. (*kylyşet*)

Alçamvaj — Ker oşondoј Bajteke. Mъjmъq degi
menin çanımđ qojvodu. (*Salam ajtър Mъjmъq kiret*)

Alçamvaj — Alejkime salam. Mъna, ozyda kelip
qalwadъwъ?

Bajtewet — Oo qarğvargım dese, kelip qaldıñdъ?
(*qol — alışat*)

Mъjmъq — Siz degende tim ele ucup kelet emes-
minvi mъrzam! Biz daçğ adamđın qadъrın vile
turqan azamattardan wolobuz-ğo, mъrzam!

Bajtewet — Oo, qajran Mъjmъkem. Kolxozdun çana
malcъşьşьñ ee?! Qana quru alağan kelgen emestirsin.

Мъймъқ — Eki ele qozunun etin vökteryne keldim. Oqus qurvu qurdaştaryñyz kelip qala turqan bolso, tamşanyp ketkendej bolsunda. Kijin egiz tuuqan qojlordan qozusunan,

Џытығыр саа... (Alçamsaj „syjlөө“ degendej belgi berip, eşikke çonojt da qajra kelet)

Alçamvaj — Eskim çoq. (Kylyset).

Мъймъқ — Џытығыр салат emesminvi, мырзам.

Bajtövet — Мъймъқым, Мъймъқ elesinda.

Мъймъқ — Basa, vajasqy eki ujdu satyp orduna eki torpoq aldym. Oqustan sizge keregi tijevi dep, artqan aqcasyna, orton qoldoj volqon bir taj satyp alyp keldim. Мырзам dele çoq dep ajtras degen qyjal menen, Ajymqan ajaşyndyza sizden uruqsatsyz bir köjnök alyp çiberipmin. Anyñ vejvaştıq bolso, qozunun etinen quurdaq quuruta qojunuzdar (centögynön vötolke suurup) qylt ettirip çiberbeseniz çan çaj alav, мырзам.

Bajtövet — Oo, çygey kyjgen qarırdy qarasañ (kylyset) Degi işim saqa tyşkөndө ymandaj syğımdy ajtsam, көnylym çajlanyp ele semire tyşem. (Oturusat).

Мъймъқ — (aqca suurup) 40 sentner vuudajdyñ vutu çajmada 30 somdon volqondo qanca som volot?

Alçamvaj — Beri alyp kelci, aqca көvөгөnsyp tyjyn tyrydy eseptevej. (Bajtövetke beret).

Bajtövet — (Acyp көyyp) Molodes Мъймъқым, calavucuq oqattyn dalajyna çetsy aqcajo. Degi ec kim sezgen çoqrı?

Мъймъқ — Al çaqynan qam sanavañyz?

Tigi alyp satar Qoñqoştun çer yjy eginge tolup ele сыqыр ketti. Kyzynde qamraqa çyq sentnerdi esepтен тыşqары төккөnyvyzdy unuta elek сыqарсыз. (Centögyn oodarap) Me Alçake, „aşy çaqraj çyret“ degeniden çez mojun sağdan (eki vötolke beret) Мына vul çağым put pyjaz. Qunduz çedem мырзаqa kerek degensidi ele.

Bajtövet — (kylyp) Ee Мъймъке, Alçamvajqa ekini alyp kelgende meni quru alaqañ qojqonun? (kylyset).

Мъймъқ — (Centögynön suurup) ço-çoq мырзам, sizdi unutsam, qudajdy unutrajymby (vötolke suurup) Мына vu altymş somduqu, vaasyna qaraqanda tim ele zamzamyñ suusujo dejm.

Bajtövet — (kylyp) oj, qatyn, eşikti qarap turcu. (eköñө) Мына, emi duşmanqa syñ bildirgendi, ovolu qudaj, ikinci arvaq ursun! Мъймъқ seni şeşep çapırtat dep uqtım vele? (yn сыqat).

Momunqu — (eşikten, yn salyp) Oo Qunduz, Bajtövet мырза yjөvy? (salam ajtyr kirip ulaqqa çaqqa olturat.) Saqırtqan ekensiz vaatyr akesi.

Bajtövet — (Qunduzqa) Oj, tamaqyñdy qaracь (сыqat).

Bajtövet — Öle alvaj çygyр mıñun sağымсыñ qantejin? Oo, uuru! Sendejdi qoom mylkyn vyldyrgen kontur dejt. Özyñ çumuştan qasyp çygyр — kolxozdu qana vuzup çiberiñ var — ee! Tigini-tigini, oozun qyjmydatyp syjleğöny kelatqanyn. Sendejdi vej-savıraz qulaq dejt.

Men vulardy ajap çyrgönyñ menen aqmaqardyñ işi çoq. Azar bolso sotqo varasyn. Rajonduq sot

Bajserkejev aylaşa сьққанда kim menen kedeşir
iş qıların билет bekensin, vejsavьraz vuzuqu qulaql
Momunqul — (aqьrьn) Bileviz vaatьr akesi bile-
viz.

Bajtəvət — Silerdin vel vajlađanьdаr çanaqь Av-
dьçarar — ee. Anьn atьn vala dejt. Esi çoq valanьn
eldir-seldir sөzün eercijviz dep, çarđan alьs ketbegej
ele dep daşь ele volso menin voorum oorujt. Tigini,
tajanqan toom var degensip mьqсььr, olturđanьn
qaraşьla. Oj ajtsь degi, senin ojuңca men kimmin ja?
Meni kim dep turasьn?

Momunqul — Senvi... Sen Maltaşanьn uulu Bajte-
vət elesin vaatьr akesi. Ajtqanda senin emnendi ajtam?
Egin menen maldь arađ menen ooz sajqar tyget-
kenyңdy ajtamьnьv vaatьr akesi? Çe qonoq qьlva-
đan kişini ele qulaq qьlam dep oңurandađanьndь
ajtajmьv vaatьr akesi? Silerde ujat, nьsar degen
çoq volso, emneni ajtat elem? Ajtraj ele, qojdum
vaatьr akesi!

Bajtəvət — Ajlanajьn — eej, vul vizge tekeerleşke-
ny çyrgen turvajьv? Bul özy kolhozdon uј çaşьr
çyrgen uuru! Atavavandьn...

Momunqul — Ajlanajьn — eej, emi men uuru vol-
dumvu? Ujumdu qattaşьn dep varsam, qattavaј qojur,
quzqundaj qurquldar çatьr elyy somumdu çer ket-
pedin vele? Andaj ele mьzsa səgyşty çaqşь keryp
tursanьz sizdin ata vavaпьzdьn oozun men...
mьna men! Bolduvu vaatьr akesi?

Bajtəvət — (qьjqьrьp) qarmaşьlal (qarmaşat. Mьj-
mьqtь Momunqul vasьp alьp muuntal).

Mьjмьq — Bajteke... Oo — Bajteke, eldym... (Baj-
təvət cocup, Momunquldun qolun qajrat).

Mьjмьq — (yşkyryp eşikti qarajt).

Bajtəvət — (Momunquldu muunta qarmap) aqca
verdirm degen spravkaң varьv? Taq uşul sөzün ycun
elevi... (Alçamvajqa özyncə) But donuzdu сьсьqə-
naqtьn arasьna alrağьr taştaşьla. Qoqus arьzdansa
viz urđan çoqvuz dep сьsaја tanьr ketvej çanьvьz
çoqru? Momunquldu Alçamvaj menen Mьjмьq kə-
teryp сьqьr ketişet.

Bajtəvət — (qьşьldap arqь-terki vasьp) ittin đana
valasь, vesavras. Tylkydөj çojlođon yzəngy çoldoş-
torum, cəntektə somum varьnda dalajьndьn terindi
teskeri sьjramьn-oo. (ystəlgə olturat).

ŞERTAJ.

Şertaj — (kirip özyncə) ef, yjynyn ici qantet? At-
qana çьttanatta. (salam ajtat).

Bajtəvət — Ee, kel qaşьlajьn, төrgө өt. (qьşьldap
ex, çanьm-aj, qamrađa kicine egin taşьşym ele, oor
çyk көtergeny qurusun, çaman entigip qalьrtьmьn.
Өzүң mьnca emine şaşьr çyresyn?

Şertaj — Ojun qojđonu çattьq ele. Kөşөгө tapvaj
çyгөvuz. Ojunđa çyгөvөsyzvuz?

Bajtəvət — Ojnuңardьn atь emne?

Şertaj — Atqa miner çegicterge qarşь çazьlajан
piesa.

Bajtəvət — (çaqtьvəaqandaj) Rajondon kolhozdon ese-
vin surađan çoon top qaşьz keliptir. Oşoqo çoor
çazalvaj vaşьm qatьr çatat. Kөşөгө çoq volso kerek

qarşılıqlı, çene tərkiynə ketti ele, men bilvejt emesminvi? (*Şertaj qarap turup cəqəp ketet*).

Bajtəvət — (*artınan vasəp tigile qarap*) Andəjan şana vasaşar! Aj cirkin dıjnə erted kecindegi ele coşquluştə ajaşəm asmanşə cəşə tuşvəşə völdu.

ALÇAMBAJ, MƏJMƏQ.

Bajtəvət — Adam uşul Momunqul daşv vizge sez kərsətməkcyvı; ɤja?

Alçambaj — Ontolojt ele təvərajt, Bajtəkə (*ol-turuşat*).

Qunduz — (*kiret*)

Bajtəvət — Oj, tamaşvnd vşştəv? Arə Altənajdə cəqəpər qojcu. (*Qunduz ketet*).

Alçambaj — Məjməke, Bajtəkənd iştin cəjən tuşynet beken ɤja?

Məjməq — (*kylyp*) Anancş, oşon ucun məzəm çurt kişisida.

Alçambaj — Kyruştyn arqasə menen kyrmək suu icet degen. Ajaləm tərətən qaldə. Emi anə vələk tytyn qəlpər qojşomvəjm? Ajaləm ajtqanəmə maaqul völdu dejt Məjməkem (*vir az tənç volo tuşət*). Men Altənajdə səzdyn cetin cəşarsam, „Kyjəşy çəq kişin ele şəldən qəla veresinərvı?“ dep cəcalajt.

Bajtəvət — Oj anan, a degende ele me dep qarjata vermək vələ? degi qəzə necede eken?

Alçambaj — Oo, qatygyn soşojur ele qalqan qəz...

Bajtəvət — İlgerkiler ajtqandaj təvətəj menen ursa cəşəla turqan emespi?

Alçambaj — Çə-çəq, təvətəj tygyl soqvelek menen ursa da cəşəluucu qəz emes.

Bajtəvət — Boldu emese, vir ajlasə tavəlat. Yşyntyp Məjməke, ekəşvyz qəjra vir cəpərat ekenəizda. Molo-des Məjməkem, molodes. (*kylyşət*)

ALTƏNAJ, QUNDUZ

Bajtəvət — (*Ordunan turup*) çeneke, tərge etynuz. (*Altənaj oturat, Qunduz tamaq qofot*).

Bajtəvət — Altənaj çene, Səşənbək əlgəndən vətə ec kimi qattavajt dep taarənpər qalqan oşqojşun. Kolhozdu cəmuşunan qol vəşəvoj ele vir-virəvizdi şəjlaşə əlvaj çyğəvyz.

Altənaj — Məzə qajnim, esinərgə əldənərdəşə vəraqmat. Vajəşv çyndyn arqasə tijəvi?

Bajtəvət — Sizdikindej əzəraq çyndərdy əkmet rajdasəna ele təgyp çiverdik.

Altənaj — Ectəke çəq denizci.

Bajtəvət — Ee — çeneke — aj, plandan qutulsanəz völdu-da. Oşondo j çeneke. Bolvosə çyndyn təjənən vizdi çər qojdu dep turasəzvə? Kərcylyktyn rajdasəda.

Altənaj — (*yşkyrup, tamaq çər oturat*).

Bajtəvət — (*Bətəkəny acəp quja vəştajt*) rax cən ele şumduqtuu neme oşojt. Tamaqən əldənən kicinə-kicinəden.

Altənaj — Men tyk oozuma əlp kərgen çan emesmin qajnim.

Bajtəvət — İcpegen kişini qəjnoo ujat. Emese Məjməke, munu dele sen tartəp çiver. (*İcışet. Qolqə suu qujulət*).

Altınaj — Сырьдыздарға ырақмат. Emese men keteyin.

Bajtövət — Савыр қыльдз. Siz menen kicine syjleşmek elek.

Altınaj — Айтқыла, уағайн.

Bajtövət — Neetiviz çaqşь aqajьn emesvizvi. Keçesir kesken varmaq oovuvajt.

Altınaj — Ee, varmaqь qandaj qььp keseli dejsiner?

Bajtövət — Ee, çeneke — aj, ar kimge ele qanat — vutaq kerek emespi? Siz qudajьn vujruqu menen çalaqьz — çarьm volur qaldььz. Kijiz satsaп ajьnç sat, bir cekesin çamьna çat degendej, qadьr көdylgө qaraşaly. Qudaj deşken quda volot degen emesvi? Sizge quda vololu dejviz.

Altınaj — Kyjөө valaңar qajьь?

Bajtövət — Qantken menen atanьn valasь da Mьj-mьkem. Molodes Mьj-mьkem.

Altınaj — Al, Mьj-mьq qacaп vojdoq qalqan?

Bajtövət — Kelincegin qojo verdi. Oşondoј, Açarkyl qarьndaşьm volso da şoodurar qalqan turvajьь?

Altınaj — Qojcu arь, denin soovu?

Bajtövət — Qojcu arь, moјcu arьь çoq ele, degi Mьj-mьqь kimden kem dep ajta alavьz? Kөzy soqu, murdu vucuq volvoso. Bala degen cirkin ata enesine kicine көryne veret oqşojt. (*Alçamsaj, Mьj-mьq ice verişet*).

Altınaj — Mьza çajnim, sөz төrkyny bilindi. Mьj-mьqьn uluu valasь tiryu. volso, menin qьzьm menen teң volmoq. Ujalvaj uşu sөzdy qantip ajtasьnar? Betider tyğonyp ele qalqan eken. (*Kete vaştajt*).

Bajtövət — Çeneke, bir qьz ucyn aqajьn tuuqandan ketişevizvi? El oşondoј ele qьzdarьn kyjөөгө verip çatvajьь? Çe vizdi көzundyзgө ilvejsizvi?

Altınaj — Kөp vaş oovutraçьlasy.

Bajtövət — Qantesiz, sizden vaşqa kişide qьz çoqular! kijin ortoqo tyşcy kişi tavьlavaj qalyр çyгwөsyn.

Altınaj — Kөp тоovuraçьlasy mьzalar. Menin Mьj-mьqqa verer qьzьm çoq. (*Eşiktin aldyна varaf*).

Bajtövət — Çeneke, сьn ele yşyntөsyzy? Aqajьn emes ekenvizqo. Vьlyr kolhozduп eki atьn satьp çiverdin ele, men qacaп bir deme dedim?

Altınaj — (*qajьььp*) Oo, ajtcuu sөzүd dajar ekenqo. Çalaaqь çьqcu kişin көrdө çatat.

Bajtövət — (*Artьnan qarap*) çene, o çene, Altınaj çene-dejm! (*Acuulu сьqьp ketet*).

Alçamvaj — Qojundyzu emi Bajtөkө, verese qьzьn özy alsьn.

Mьj-mьq — (*kylyp*) tuz urqan qaravetke qudaj varьь. Qьzьn menden artьq kimge vergeni çyret?

Bajtövət — (*acuulu, qaira kelip*) taq uşul qatьnqь bir сьr көсетө alvaşam, Bajtövət atьm өcsyn! Bir çumadan veri arь ajtsamda volvojт, veri ajtsamda volvojт. Alçamvaj emi sen bir ujdu vajaçьdaj qьl daçь tapqь maal çoq izder varvaj çanьn çoqu?

Alçamvaj — (*ickilikten çutup*). Maaqul oşondon kelgendi tostum. (*Mьj-mьqqa*) Mьj-mьke sen qara volur qaldьn oqşojt. Biz saqь Aјcyrөktөjynөn таар veret emesvizvi? (*Kylyşөt. Içişet*).

Burulca — Esensizdermi? (*kerevetke, Mьjтьqтн са-пына олтурат*).

Мьjтьq — Olda seket çeneke — aaj! (*qıcaqtajt*).

Burulca — (*tyrtyp*) O, qajran eme dese, qojo tursaq emi.

Bajтөвөт — (*qoluna bir cөпь араq qarmap*) çeneke bьmandaj sьгьндь ajтсь, uşul meni kim kemsintet, ьja?

Burulca — Oolda seket uulaj, eger sizde oşoncoluq çasijet volboso, qantip ele көzynyздyn aqь менен ten aяланьр турajьн. (*Bajтөвөт, — Mьjтьq екөө eki cөпь араqть Burulcaqa icirişet. Bajтөвөт bir az qьzь-qan kejipte*).

Bajтөвөт — Emi sizden sьr çaşьrьvaj qalajьн. Uşul aяльm менен ele çyrө versem, dyjnөdө eki көzym acьq өтөу — dep, icim uяu-tujou volup ketet.

Burulca — (*Mьjтьqqa*) Anan qalsaq igittingyly ele-qo qajran çigit. Menin uşundaj ele kyjөөm volso төвөm көkkө çeter ele. (*Bajтөвөткө*) ij uul, emi anacь.

Bajтөвөт — Mendej iş vaşьndaqь azamattardьн aя-ль, aятьuu aя selkilerden volso, çьтьвьz yjгөnyşьp qaldь çeneke. Sizge өлөг sьгьндь ajтsam varemespi: vorvordon çе rajondon bir uяattuu kişi kelip qonqon-do tigi kişi sizdin kelinceginiz volovü dep surap qalsa, kelincegimdi qaraj alvaj ele vetim cьтьraj tyşet. Tyşynyp turasьzьv, aяльmdьн өnyyn sert ekenin aяtalvaj çөтrajьтьv sizge. (*Alçamvaj maz volup, stoldun aldьna kirip çatat*).

Burulca — Tovokel emi. Siler араq çaravьндardь альр vizdikine kelgile, men kylyjрань саqьrajьн. Aja-

vaj mas qьльр turup ala qacьp çөпөвөj çaпьңar çoqrу? Anacь, vul aяальңdь vyгyn tyndөn qaltьva qandaјda volso көzyn tazala.

Bajтөвөт — Uşu sөzdy aяtqan oozuna maj. Mьna vul aqсапь алрагьр aq tilekke kerekyunyp vaarьн альр qoj. Qoş çene. Bar emi.

Burulca — Altyndө tyş көryp çat qajnim (*ketet*).

Alçamvaj — (*Stoldun aldьnan*) Bajтөкө, ee, Bajтөкө dejm. Momunquldun көzyn qo tazaladьq. Emi Burulca çeneni... (*sөmөjyn aяlandьrьp көрсөтөт. Kylyşet*).

Мьjтьq — (*kylyp*) men ketem. Men ketem (*cөпөjt*).

Bajтөвөт — Maaqul. Avдьçarardьн çajьн tavasьд — ee.

Мьjтьq — Mojsojm. Timele var emespi, mojсөp çiverem. (*çьqьlat*)

Bajтөвөт — (*өzyda mas, çөлөp*) kicinekej qьzьp qa-льpsьн.

Мьjтьq — (*temteңdep*) kicine sөөгym qьzьp qальр-тьr. Az ele qьzьçanьm oşol... oşol. (*ekөө ten vosoqo-qo çьqьльp, araң çьqьşat*).

Alçamvaj — (*Mas, stoldun astьnan өzyncө*) Bajтөкө, (*kylyp*) Bajтөкө dejm, oo Bajтөкө (*turat stol qulajt, ketenciktep varьp acьq turqan ykөkkө tyşet*)

Bajтөкө, Bajтөкө (*төөbrap*) Qunduz çene, oo Qunduz çene! (*Qunduz kiret. Alçamaјdь ykөktөн turquzat*).

Alçamvaj — Qunduz çene dejm meni mas dep turasьnvь? seket çene dejm men taqьr mas emesmin... mas... (*çьqьla çazdap, çьqьv ketet*).

Qunduz — Uşuntyp ickenden көрө, атаңardьн qa-ньн icseңer volo (*yjdyn icin çьjnajt. Tьştan yn sozur*,

*ьдадан сьжақтыи волуп мас, ьылаңбаş Bajтөбет ки-
ret.)*

Bajтөбет — Айтсы, Авдыңаратқа емнеге вардың,
ьја?

Qunduz — Емне волуп кетиптир?

Bajтөбет — Ошондоьбу?

Qunduz — Оова, анан қандај дејсин?

Bajтөбет — *(кылып)* Ошондој дегин ее. *(Qunduzду
тиунтп ьықат).*

Erтенден ваşтар тьркынупө варьп турған.

Qunduz — Брақмат адамкerciligine, Bir kezde ьы-
тьыңды ьатар, eskindi ьаңьдај қыдым еле. Emi
мақра керсетерьд уşул екен-ағо.

Bajтөбет — Қој Qunduz. Adam degen бирде өјдө,
бирде ьидьј волот. Men ьақьнда оқустан товокел...
ошондуқтан ертен тьркынупө ьөнө.

Qunduz — Тьркынупьду ошонcolуқ эле сақьньп тур-
ған векемин. Degi ветидь тыгөнгөн еме екенсиң.

Bajтөбет — *(ьзығыньп)* варвајсьды?

Qunduz — Варат варвасьмды өзым вилем?

Bajтөбет — *(Ақьыньп, ьзығыньп)* Өзунд вилесинди? Sen
өзунд вилет екенсиңда... *(ььсақ менен urarda Qunduz
qacat. Bajтөбет вети менен ьықьлат. Ordunan turup
orunduq менен uram деп orunduqtu өзуньд ваşьна
ilip аььп ьатыр қалат).*

Qunduz — Уşундај cirip варатқан киşi менен қан-
тир турмуş сырө alam?

Ақьь өз уьым өзымө ьыlandaј сууқ көрьнет. Қоş
қараң қалқьыдың уьу, қалдыньь? Ыјлајт. *(Balasньп көте-
рьп)* şorduum, тирьулеј ьетим вoldуньу? emidaқь kim-

din көзунд қарар, ојдо ьоқ бирөөге ьығылар ьавьşьр,
ata-ata deer екенсиң, кеşиги ьоқум. Ыјрақтан тур-
муş, ьындар эле қалдыньь? *(Ketel).*

Bajтөбет — *(ваşьн көтерьп)* Кыкөş, ој, Кыкөş. *(҂атыр
қалат).*

BAJTÖBETTÜN YJY ҂AQB KÖŞÖĞÖ ҂ABĖLAT.
ALTĖNAJDĖN YJY ҂AQB KÖŞÖĞÖ AСЫLAT

AltĖnajdĖn yjy, tyn ici. AltĖnaj qьzь ekөө kerevette
uqtар ьатышат.

Al҂amvaj — *(Terezeden vaş vaşьp)* oo, AltĖnaj, oo,
AltĖnaj!

Ecteke vilbegen kişice veјdam ьатқаньп қара! AltĖnaj
tur deјm. Oј, AltĖnaj. Қарьгај, қатындың ууру қы-
таңьпн көргеньд уşул. Қорооңдоқу уј kimdiki, ьја?

AltĖnaj — *(Cocup)* Emne? Emne? qoroomdo ec қан-
дај уј ьоқ...

Al҂amvaj — Qalp aјtat деп турасьды? қандај ақ-
мақ қатысьды? kelip көрөёсьдуньу?

AltĖnaj — *(turup terezege kelip)* Apееј, қайдан kel-
gen уј votom? ortodoқу ујқо. Ошондоьбу?

Kyşөөm vajquş volso vasmacььardан өldy эле. Emi
menida ертер ьоқотоян деген екенсиңер ее...

Al҂amvaj — Qana, AltĖnaj, ьуру militsақа. Kolhoz-
dun қана ујун uurdajsьд — ее.

AltĖnaj — Al҂amvaj, qolonvajды qolum вилет қыьр
қьјқььвақьп. Men өмуру вьгөөнун ијнесине зьјан
қықан ьан емесмин! Uјdu kim аььп kelip vajлар
qoјқонун мен қайдан вилејин? Mьндај şumduqtu
sen қана вилесин!

Алсамбай — (*Qatuu*) qandaj aqmaq qatınsıñ? Uuru-luqıñ az kelgensir maqta doqurunasıñ cır deım azır, vılırbavaj! Bat kijin seni menen kelçireşir oturqandaj voş cırgeñ çerim çoq.

Алтınaj — Barvajmın, kete vergin! өзүң varır ele meni cıtur çıbervejsinai?

Мьїмьқ — (*Mas kelip terezeden vaş vaqıpp*) ajlanajın Алçаке. Аçarkул varır? Оо... Qajnene. О ооо секе Аçarkулды... секе dese (*terezeden tyşerdө Altınaj tyrtıp çıberet, al eşikten kirip kelet*)

Алтınaj — (*qısqırtıp tyrtıp*) сьқ ујымдөн тамтаңдақан қана өлуғүңдү көрејүн. Balamдın cırөгүн tyşyresyn.

Аçarkул — Ара, ара деım, tetigi kişini ket deci. Ең ele çaman kişi екен.

Мьїмьқ — Ех ее... секе voloјун dese. (*Kylyp çaqıñdajıt*).

Авдъçарар — Çоқол ақмақ, valanın cırөгүн tyşyresyn (*tyrtıp çıberet*).

Мьїмьқ — Qulduqum var, секе valdar silerge qulduqum var. (*Momunqul, Şertaj, Kylypalar kirişet*).

Момунқул — Temtendegen it, çоқол көзгө көрүнвөј, меendi тақса сақыр vılсьїтър sala elegimde. (*Tap beret. Şertaj qarmaj qalat*).

Şertaj — Moke, ань мақта verci, evin өзүм таважын. (*temtendetip alıp сьқат*).

Алсамбай — Qana Алтınaj, cırөгүңдү? таң атыр кетти.

Авдъçарар — Алсамбай, ақмақсылақардъ сақтар-сақтар ele қылаңар.

Алсамбай — (*Ујғө kirip kelip, syrdөnyр*) Ajlanajın Авдъçарар sen qantesin? Komsomol kişi uuruqа çardam берет векең? kolhozдun işinde senin emne çımuşun var. Bas deım Алтınaj, senin uşu qorдуқıñ да çeter.

Авдъçарар — Алсамбай мьрза. Ең ele сонун çımuşubuz var. О, tuqımuñ qırқан qарақсылар, emi çetim çesirge asылаң екенсіңеро.

Алсамбай — Ajlanajın Авдъçарар, sen mında kelip bizge qоқојunduқ қылась. Men uuruñu qarmaқan son, tişeyey çerine çetkiryy mildetim.

Авдъçарар — Kim uuru?! Çurt qurutqandar, qara, ақ cырек мьрза, qandaj uuruлуқ қыртър, qajsь çerden qarmadın? Qana qantıp ajdar ketesin? Sen militsja volboson, çе qолunda sottun vujruqı-volboso, qajsь kijiz kitevin voјunca ajdar ketesin?

Алсамбай — Çyresynву, çoqrу? çе senin azavьда қытыр кетевизи?

Авдъçарар — (*tyrtıp*) Çyzy qara!

Алтınaj — Авдъçарар, тоқто. Kylyjpa, qақылајын sindindi ујүдө eercite ket. (*vasıр*) Qana Алсамбай cыру emi, uşul silerden kelgen valaa volso, erte көрејүн. (*сьқат*).

Аçarkул — (*bjlap*) Араке, qajda varasın? Menida ala ket.

Kylyjpa — Qој qақылајын, араң азыр kelet.

Авдъçарар — Momunqul, cыру ekөөвүз qошо varavьz. Çoldon Çumadil ақарја ucаравьz. Şertaj, азыр viz kettik. Sen eren kecinde vајаақь çerge eldi coқult. Çyру emese. (*Ketişet*).

Алсамбай — (*Qatuu*) qandaj aqmaq qatınsız? Uuru-luqun az kelgensir maqta doqurunasız cır dejm azır, vılsıgavaı! Bat kijin seni menen kelçireşir oturqandaj voş cırgen çerim çoq.

Алтınaj — Вагвајтın, кете vergin! өзуд вагър ele meni cıtur çıberveјsinvi?

Мьјтмь — (*Mas kelip terezeden vaş vaqırp*) ajla-naјın Алçake. Аçarkyl вагв? Оо... Qajnene. О-ооо секе Аçarkylду... секе dese (*terezeden tyşerdө Altınaj tyrtır çıberet, al eşikten kirip kelet*)

Алтınaj — (*qısqırp tyrtır*) сьг yјymdөн tamta-daqan qana өlygundy көрөјүн. Balamdın cırgөyn tyşyгөsyn.

Аçarkyl — Ара, ара dejm, tetigi kişini ket deci. Ең ele çaman kişi eken.

Мьјтмь — Ех ee... секе voloјun dese. (*Kylyp çaqındajt*).

Авдъçарар — Çоqol aqmaq, valaın cırgөyn ty-şyгөsyn (*tyrtır çıberet*).

Мьјтмь — Qulduqum var, секе valdar silerge qulduqum var. (*Momunqul, Şertaj, Kylypalar kirişet*).

Momunqul — Temteñdegen it, çоqol көzgө көryn-veј, meendi taşqa caqır vılsıjtır sala elegimde. (*Tar beret. Şertaj qarmaj qalat*).

Şertaj — Moke. ань маqа vergi, evin өзум тava-јın. (*temteñdetip alıp cыqat*).

Алсамбай — Qana Алтınaj, cırgөsynву? таң атър кetti.

Авдъçарар — Алсамбай, aqmaqсылылардь caqтар-caqтар ele qısaqar.

Алсамбай — (*Yjgө kirip kelip, syrdөnyр*) Ajlanajın Авдъçарар sen qantesin? Komsomol kişi uuruqа çar-dam берет векеñ? kolhozduñ işinde senin emne çu-muşun var. Bas dejm Алтınaj, senin uşu qorduqun da çeter.

Авдъçарар — Алсамбай мьгза. Ең ele sonun çu-muşuvuz var. О, tuqumud qırqan qaraqсылар, emi çetim çesirge asыqan ekensiqeço.

Алсамбай — Ajlanajın Авдъçарар, sen mьnda kelip vizge qoçoјunduq qıvasь. Men uuruñu qarmaqan son, tişeyey çerine çetkiryy mildetim.

Авдъçарар — Kim uuru?! Çurt qurutqandar, qara, aq cыгөк мьгза, qandaj uuruлuq qылырть, qajsь çerden qarmadьñ? Qana qantıp ajdar ketesin? Sen militsja volboson, çe qolunda sottun vıjruqı-volboso, qajsь kijiz kitevin voјunca ajdar ketesin?

Алсамбай — Çyгөsynву, çoqrı? çe senin azavьda qылыр ketevizvi?

Авдъçарар — (*tyrtır*) Çyzy qara!

Алтınaj — Авдъçарар, toqto. Kylyjра, qaqылајın sindindi yјudө eercite ket. (*vasьp*) Qana Алсамбай çyry emi, uşul silerden kelgen valaa volso, erte көрө-јүн. (*сьqat*).

Аçarkyl — (*bjlap*) Араке, qajda varasыз? Menida ala ket.

Kylyjра — Qoј qaqылајın, араң азыр kelet.

Авдъçарар — Momunqul, çyry ekөөvyz qoşo vara-вьз. Çoldon Çumadil aqajqа ucırajьз. Şertaj, азыр viz kettik. Sen eren kecinde vajaqь çerge eldi coqult. Çyry emese. (*Ketişet*).

Tezekvaj — (*Tanırqar, kirişip*) Oj şumduq-ooj.
Batýjra — emne degen ker ekeninda tyşyne
alıvadým (*Tezekvaj, Batýjra cýqat*).

BURULCA.

(*Өзынсө*)

Мъна emese qыз çalıqыз çalıqan tura. Uşundajda
kele qalvaj Bajtөvөt uul qajda çyret boldu eken?

(*Kylyjraňın aldın torop*)

Burulca — Ee kicine qыз, emi qajda vastыd.

Kylyjra — Daqь bir qызьq ker uquzar beken dep
ele seni izdep cыqтым ele, çeneke.

Burulca — Oolda tygөngөн kicine qыз aj-ja. Mъn-
caьq suraqandan kijin ajta qojson emne?

Kylyjra — Sen degi qandaj qoquj kynsyn, virө-
nyn vasqan-turqanьnda emne işin var? Qacan bolso,
ele ee kicine qыз, veri kelseñ qulaqьnda şьььr ajtajьn!
ee kicine qыз, valanca çigit sonun eken, ee kicine qыз
menin dele ajtqanьman ajnъvaj, qadьььma qaraj çy-
sөd volvojьu? Ee kicine qыз, araç samьньndьn ceti-
nen sьndььr vere qojcu, ee kicine qыз, Bajtөvөt
sөz ajttьrdь ele" — dejsinda turasьd. Ajtcь çaqьn
çene, çe mьndan vaşqa sөz ajtsañ tiline cыjqan cыq-
maq vele?

Burulca — Qarantyn — aj, tegi men qojdumcu kici-
ne qыз, seni alcu qudaj meni alsьn.

Kylyjra — Qojqonud çaqşь. Ar kimdin sөz taşь-
qьcь, çe kim kerыngөndyn qol çooluqьu volur çy-

gөnden kere kolhozdu ketmenin bekemireek çapsañ
volo. (*Açarkyldy eercitip cыqat*).

Burulca — Qojdumcu qaqьlaьjьn. (*Өзынсө*) adam-
dьn adam ekenin bilvegen aram çaman qatьn. Traa-
lasañ traala, degi ele kişini tenine alvaj ojsondop
qalyьrtьr dep Bajtөvөtyn ajtqanь cьn eken. Qacan
vaşьna çooluq saььnqanda esine kelip demin icine
vatraj yşkygьr oturarsьn. (*ketet*).

BAJTӨVӨTTYŇ YJY ÇAQЬ KӨŞӨGӨ AСЫЛАТ

Bajtөvөt — (*Ojqonur, stoldu mojnunan alьp tañ*
qalaqandaj eki çaqьn qarap) Ee, Qunduz. (*turup qarap*)
Qatygyn (*sandьqь acьp*), ij, aqçama tijşertir. (*Eşikke*
vaş vaqьp) Qunduz... Qunduz! (*qatuu*) Aaj Qunduz!
syjrelgөн qaşajqьr, çoçolqon eken. (*Çaqasьn qarap*)
ij, vozonun ele tovu cыttanьr qalqan turvajьmьv.

Өf, vaşьm, tim ele ten ortosunan qaq çarььp
oorujt. (*Stoldun aldьnda vaş çatqan vөtөkөлөrdy qarap*
sutu menen teep) qaqşьqьrdьqь qaqşьp qalqan eken.
(*Eşikli qarap*) Qatьn ketken eken, ex... ajaqьnda
şajtandavasa ele boldu. Tim qoj, qajra ketkeni çaqşь
boldu. Degi aзыььnca bir asьlqan balaketten qutulup
qaldьm... (*syjynur*) Emi şejşep çapьrat. Yj onolot.
Erten menen kecinde Bajtөvөt degen mьzra çigit
çaltьdaqan çaş kelincegi menen uşul yjgө kerilip
kirip, kerilip cыqьp turat emespi? (*Өзынсө*) Kylyjpa!
(*syjynur*) Kykө çan! Emi qacan keler ekensin? Qacan
qana mandajьmda mojmolçur kylkьd menen çyrekty
ertter popiros tartьp oturar ekensin? Kykьş çan,
çyregьm qьzьl coq boldu. Men seni saqьndьm,

bilesinai? tynde tyşymde bizdin toj volup çatýrtýr. Al, Kykøş bolso menin mojnundan qucaqtar kempit çer olturat. Qudajdyn bergenin qarasy! Qandaj sonun! i-i-ij!!

ALÇAMBAJ

(şaşyp kiret) Bajtøkø, Bajtøkø cocup turam.

Bajtøvet — Айтсы еми айтсаңсы бат!!!

Alçambaj — Bajserkejev rajondo taqar çoq. Paraqor, vajcyl der sot qyzmatynan cýqarýp, oşonu menen tim qojvoj özyn G.P.U qamar salýrtýr. Qamar!

Bajtøvet — Qojcu, sottu qantip ele qamar qojdu eken?

Alçambaj — İşenseñ Bajtøkø, qalrajtsam it volup, ketejin degil!

Oşon usyn militsija Altynajdy qamavaj qojup oturvajy! „uru bolso sotqo vergile, sot tekşeret. Keryngen ele kişi sovet grazdanyn militsija volup ajdar çyge berevi,* sen qajdan cýqqan cýjraq nemesin? — der qanyn icine tartýp surdanqan çaný sot qajra özymdy qamaj turqan volqondo andý-dendý qaravaj qacýp qutuldum. Ajyl atqaruucumun desem daqý işenbejt, Bajtøkø-ij sot eñ ele syrduy kişi eken.

Bajtøvet — (Alaqanyn caap) Мына емесе, qudaj tas төөсынөн urat degen uşul. Emi saq voluş kerek. Ojunda bir deme varvy, cuqul arada vaş ajgýlyp kez cýqýp ketse daqý көздөгөн maqsatqa çetiş kerek!

Alçambaj — (Vşkyryp) Авдыңарар, Momunqul, Altynaj voluşup çoldo selsovettegi part jacejke menen syjleşyp çyruşet. Qaılyvy çyregym ele dykyldøjt bir

balaket volqudaj. (Aqyrın) Bajtøkø uşul vaştan qarqurp işke kirişpesek oozunan aldyrtan vørydej volup ujat volup çyrvøjly.

Bajtøvet — (Cocup) Ыја? сыг алдыруу çaravajt. Murnqu ele qajratyvyz menen turvaj elen-selden etsek bulardyn işi qara eken devejai? (şabrap) Qyjmyldajly. Sen keregin tijci azamat elen coquluşuna varvaj ele qoj. Amal ajlanyn vaarýn qoldonup bolso da Avdyçarar çivarýmvekti syzda olturquzur, Kylyjraný yjymø bir kirgizip turup, qatuu vaçyt aşyp kez kergys, qulaq uqqus çerge ketpesem, Bajtøvet atým öcsyn.

KØŞEGØ

III — SYRÖT

Oşol ele kyny tyştə. Momunquldun yjyndə. Yjdə Burulca çalıqyz.

Burulca — (*Kyzgynyn mañdajında turat*)

Qudajdın ɵndyy - tystyy çylçanyna da şygur. Ajyl-çylar çyrsəm da, çumuşqa çyqsam da çigitter elden murun meni qaraşat. Qajş bir men-mensingen mьrzalar meni kɵrsə ele ulam - ulam kɵzdɵryn qajraşyr, attan oop tyşyr qala çazdaşat. Mejli, oop tyşmɵktən çoldun tamanyna çatyr qalyşşyn. Qajta, Burulcanь kɵrgen çigitter es - ucun bilbej talyr qalat eken-der ele ajta çyrgɵngɵ çaqş emespi (*kyřet*). Sьjra - sьjra kijimdi bolso degi aldyr aldy. Kɵjnɵk vьjyrmɵ. Şolrum kymuş, qaşym qalem menen ciygendej. Өzym bolso çigitter ьrdə qoşur, ьrdəqandaj ojmoq ooz, vurañ vel, vurala vasyr ojquştar, suqtandyr ele tura turqan kezim emespi? (*oozun vьjryp*) Qajran çanym! ketmen caar topuraqqa aralaşqan emeden kɵrə, qam-çyşyn syjrej vasyr, oozunan kɵk tytyndy vuruldatyr, top icinde əkym syjləp, əksyr kulyr, keede qavaqt çytr surdanyr, atylyr turqan menin kyjɵm vol-

socu degendej çana bir mьrzanьn kelincegi volcudaj sьratym var eken. (*kyřet*) yşkyur, popiros tartyr Men da oşol qurqurdu saşyndym.

Çoq degende kyndə bir kɵzyn kɵrəşəm, əlym kɵlet. Buq volur varatqanda talaaşta çytr çol vul-çar çyçyrsam dejm. (*yşkyřet. brdajt*).

Qadyrlaşym altynym.

Kɵr kyty seni çarçynь.

Kɵrynbej qajda çyresyn,

icinde çoqsud çalyndyn.

Qadimki çarçyn kelin der,
Kɵzundy salsañ volvojbu.
Kɵk velde çyrsəm suu alyr,
Çanyma varsañ volvojbu?

Bajquş kelin qantti der,
Qulaqdar bolsoñ volvojbu?
Kɵjkɵlə vasyr men tursam,
Kɵnylyñ senin tolvojbu?

Men bolsoñ kişinin qadyryn biləm. Al çanaaş kilyjpa talpaq, emne mьnca murdun kɵtɵrət eken vajquş! Adam, uşundaj qyzy kɵrgen emesmin. Dele kişinin aytqanyna kɵnɵgɵn eme eken. Bajtɵvɵttyn çana çaqyn sьndyrçyş var-ee, ar-ram talpaq. (*Kerevettin astyn oodarət*) (*yn salat*).

Alaşmavaj — (*Murun aqdyr turqan kiret. Qoltuqtan atqyr, cocutat, kylyřet*) Ij çeneke deni qadyryz soo-
vu?

Burulca — Men da başqa birəə eken dep cocup ketkenimci.

Alaşmavaj — Bajtəkəmdər kele elekpi? Kyjəənyz qajda ketken?

Burulca — Kelişe elek, çumuşqa vara çatam.

Alaşmavaj — Basa siz dalajdan veri kək çondon tezək tervej qaldınyzda!

Burulca — Eki kicine qajnim eercip alat emne, ket dep ajtsa, ıjlar valaa qılyşat emne?

Alaşmavaj — Çaqşb ele vetmaj- satqan dykəndyn çapnyan əttym ele. Qudaj meni uqjanda tasa ele esimden səqər ketken turvajyb?

Burulca — Sizdin esinizden səqər kete veret. Taqa-şb qarşb vatinke ala kelejın dep vıltır oruzdama ajnda ajtbyz ele, bul daşb şərirtmanbyzdyn tyge-juşo. (*oşt serip, vasır ketet*).

Alaşmavaj — Oolda tygəngən çene — aj-ja, siz degende tyn ujqumdu yc vələt emesminbi?

Burulca — Siz ajta veresiz.

Alaşmavaj — Çeneke. sen degende qajda çyrəmda çyrəgym tız dej tyşet. (*Əəət*).

Burulca — Ərij qatygyn, saqalybz dymyr eken.

Alaşmavaj — Qojunuzcu, ırbz — keşiktin vərş uşul saqalda emespi. (*stulqa oturup*) Uşul yjgə kirgende ele, vytkən vojum səmbar, çyrəgym ısbır-kyjyr səquucu völdu da.

Burulca — (*araq qujup sunat*).

Alaşmavaj — (*kylyp çutup*) çeneke!

Burulca — Emne dejsin sadaşad?

Alaşmavaj — (*çətəlyp*) çeneke!

Burulca — (*Eeginen sılap*) oo-ov!

Alaşmavaj — Menin vojdoq ekenimdiqə əzyıyz əilesiz, atqa vergis çunan var, qyşta vergis çunan var, degendej... men səjaqtuu çigitke baş qoşur dele əlvajsızvb?

Burulca — Al siz səjaqtuu kim eken?

Alaşmavaj — Maselen: men, men əzymdy əjtqım kelet.

Burulca — (*kylet*) ojun ele sən volso...

Alaşmavaj — Qajran kelin, tamtəndaqan birəəgə qor volur, cirkin əmyrud ətyr vara çatat. Egerde uşul sen menin kelincegim volso, men seni kəptyn toptun ystynən ketirvej, tim ele əzyı qurduu əjal-dardın voluşu qılyr çivervejimbi?

Burulca — El — çurttu qantebiz?

Alaşmavaj — El — çurttuvu?

Bajtəvət — (*çətəlyp*) Qaar, qatigyn aj—ja, Oqu-sunan ele kelip qalqan turvajımbv. Ecteke emes, ee — kimdin vəşynan ətrəgən çaşsılyq dejsiz çenekesi!

Burulca — Sizdaşb vizdikine atajlar kelcy veleniz!

Alaşmavaj — Sizdin iştin arqə terkisin syjleşyr çattıq ele. Emese vasəlkəgə vəğər kele qojojuncu. (*ketet*).

Bajtəvət — Oltura tursad volot ele, mejli emi mənca ordunan qozqolqondon kijin varsad vəğər kel. Çe-nekesi qajnybn qadın əlyr çatqan ekensiz. Ecteke emes. İci tarlyq qılmaq vələm; votom. Bul səzgə çoor vervej ele qojunuz emi vəşda təş da vizdin qoldo çalat degen uşu. Momunqul volso təjaqta komsomolqə ətkəny çyrgəndyr. Al kelgince, „kyndyk

əmyrd volso tyştygynə çorço min“ degendej...
(*kylet, Qajra oşlonqonđoj volup*) Seket çene, emi
vul iştin əjadyna sьqvasađ menin ələgən ele tert
şyırađym qalat emesəi. Qunduzdan degi qol çuudum.
Emi kylyjpadan dađy əjrylsam, andan kərə tim ele
mendej çigittin vaşy qançyqada ketkeni çaqşy.

Burulca — İşi qylyp közynyzygə bir kərsətsəm, çə-
nađy əzynyzy ajtqandaj qylyuđa volvojuv?

Bajtəvət — (*syjynyp*) uşul səzdy ajtqan oozunda
maj çenekesi.

Burulca — Emese siz çata turunuz. Men saqylyp
kelejin (*ketet*).

Bajtəvət — Tovokel emi, çyldyzyđ oluna əjlansa
ele voldu çenekesi. A quđaj verəgər. (*Əzynçə*) Emi
qacən şeyşer çəndyrat?.. Oh, cirkin çyregym, mьnca
emne dikildejt, ыja (*acuulanyp*) İttin qyzy, emi bir
een qoluma tijsen, çyregyndy bir əlytyr salsam;
əzundə qylymşker volup vura tartalvaj qalarsьn.
Tolup çatqan kişiden səz əjltərsam da bir çaqşy ooz
çoor qajtarvajt. Toqtojt tur sen, Bajtəvət aman volso
ele dalaj şumduqtun icinen sьqar... (*Aqorьn vasəp,
əşikti qarap*) Oh... çyregym dik-dik etet. Qyzydьn əl-
dьnda vaatrylyđ menen sьr vervej, vulbulca sajrar
çivervesem qyzy mađa qajdan qyzyqat? toqto, vaatry-
lyqyn əjləsьn tabuu kerek. (*çəntəgynən atbr əlyp
tesetəjinin icine seep, qujunat, stoldoqu vətəlkəny
əlyp.*) Qana əq moldo, emi qoz qoldop qoldocu vol-
son, keremetindi kərsəter kezın keldi (*çutat*) qatygyn
oozum arađ çəttanqanda ənyq quđaj urvadьv?-(*pəjaz
çejt*) Oh... çyregym emi orduna kelvedivi?...(*Çuuryqandь*

qarap) uşul çuuryqandьn icine dađy bir verişte suna-
lyp çatsə qandaj əvzel volor ele, ыja? (*təştan tabəş
çəqat, Bajtəvət çurqar qarap*) iij-kelətat.

(*çymkənyr çatyp qalat*).

Kylyjpa — (*kiret*) Bul çunaq Burulca, meni saqylyp
qojur əzy qajda ketken?

Burulca — (*kylyndəp kelip*) sadađan kicinə qyzy,
kərtən veri vizdikine çolovoj qojdun da, ыja? Aşy-
dađy qyzy kelinderdi saqylym ele. Ermekəşip otursaq
dejm. (*Oturuşat*)

Aşyn ystynə Mominqul ađan „Emne yçyn Kykəşty
kezek-kezek saqylyp-kelveysin dep qacantan veri su-
rar qalat. Əzym sađa bir orunsuz səzdy syjləp qojom
dep, degi çaman ujat volup çyrem.

Kylyjpa — (*əzynçə*) Şumduq əj-ja. Bul adam volup
qalqanqo... (*burulcaqə, kylymsyryp*) Oozunda kelgendi
ottoj vercy elen çeneke.

Burulca — Çooq, qatrylajьn, sađa çəqrađan iş
çənyndə ooz əcsam ele ыlajьm itij volup qalajьn.
(*Kylyjpa keresetti qarast.*)

Burulca — Mominqul ađan çana kelip, ki-
cine vytkən vojum ыsyp turat degeninen təşək-
səlyp çatqylyp qojdum ele, viz kelgince uqtar qalqan
tura.

Kylyjpa — Kereli kecke çanь bir tьnvajt eken, əv-
dan çərcəqanda, vaşqalarьda keliptirəi?

Burulca — Vaşqalarьd qəşy qyzy? İj Ađdьçarəvə?
Alar kijin kelse kerek. (*Təstorqonqo nan, çaj, çemiş
qojot.*) (*Araq əlyp çəqlyp*) vaşyđ oorum tursa, kicinə
ooz tijsen. Aşajьn dykəndən əldəlyp qojdum ele.

Kylyjpa — Alda çedekke-aj-ja. Momukem uşundaj araç menen syjla dedi bele? Maçja çaqvajt.

Burulca — Ata qatygyn-aj-ja. Emi qantejin (*qazyl botelke alıp çaqyp*) Qaçylajyn qyz, vul-çerde ec kim çoq, özyvuzço. Мына vul ajaldar işcy çumşaqç dejt. Ec volboso uşundan kicine uurtavasañ taarñam.

Kylyjpa — Qoj çene, sen da meni cññd menen syjaj turqan volson, mñndaj nemelerin menen vaşymdñ ajlandyva. Andan kere keçen volso, çırqan volso... Basa çene, bir top qyz-kelinderdi çaqrdym devedin bele.

Burulca — (*ickilikti çyjštyrıp*) Emese, men çaqyıp kele qojojuncu, ölygüny körejn talpaqtar mñncä emne kecikti?! (*çyşat. Eşiktin sartyñan qulpu salat*).

Bajtöbet — (*Başyn ketörüp közyn uşalamış volup turup*) Ha, qudaj vere kör!... Tovokel emi (*Aqyryn turup Kylyjpaça çaqyndajt*).

Kylyjpa — (*Cocup, artyn qarajt*) Emne suusaqan taandaj açaqtajsyn?

Bajtöbet — (*kylyjpaça çaqyndap*) Seket aqylyñ var qyz emesinvi, könylymdu suutraç. (*Qolun sunat*).

Kylyjpa — (*ketencikter*), Esin varda etegindi çar degen.

Bajtöbet — Uşu siz menen syjda olturup, syr ceçiş bir syjleşsem degende eki közym tørt.

Şertaj — (*tyşqa kelip, vajqaçandaj volup, çaşyp, qajra çaqyp ketet*).

Kylyjpa — braçmat, syjnyzdy yjnyzden kersetersyz.

Bajtöbet — (*qucaqtajm dep çaqyn kelet*) Kykeş.. Kykeş...!

Kylyjpa — (*stoldu ala qojup tosup*) Avijiri çoq donuz, ojloçon şumduçun uşu bele? Cññ ele senin kynyn tuuqanby? (*ekөө stoldu tartışat. Kylyjpa stoldu qojo bergende Bajtöbet calqasñnan ketet. Kylyjpa eşikti qatuu tyrtyp qatuu yn menen*) Ac eşikti... qutqarçyla!

Bajtöbet — Kykeş... Kykeş... (*qucaqtajt. Kylyjpa qatuu çyşrat*).

Kylyjpa — Qutqarçyla kim var? Avdyçapar, Şertaj, Momunqul, Altñaj (*çırqap kelışet*).

Şertaj — Ajtor uşul yjde bir valaket var.

Avdyçapar — Qoquj, yn uşul yjden cñqy. (*Qulpunu çulup alıp kirişet*).

Avdyçapar — (*Kirişet*) tart qolundu, çyzy qara?

Bajtöbet — (*qaltırap*) qarañçyçylyq çoldoştor, qarañçyçylyq (*Altñaj Kylyjpany qucaqtajt*).

Kylyjpa — Çoldoştor!...

Altñaj — Qaçylajyn.

Momunqul — Emi daqy cñcñqanaqqa alpaçyp tañyp salvajsynby?

Bajtöbet — Qarañçyçylyq...

Momunqul — Tigini, qarañçyçylyq degenin (*Şertajqa qarajt, Burulcany kere qojup*).

Momunqul — Burulca, sen emne degen qatñsyn? Sendejda çyzy qara volovu? Çoçol dejm! (*Qatuu çulunat, verkiler qarmap qalqanda köşge tyşet*).

IV — SYRƏT.

Oşol ele kyny kesinde. çylyň. çampanyň çanynda. Eldin bir tovu çylyňça kelip çaiçan mezgil bolot.

(*Өзүнсе syjləşyp oturuşat*).

Momunqul — (*Taştan kiret*) Ee, vaatyr akeleri, el kelelekpi? (*Taştan birin siri çaqarçan yndər çyçat*).

Авдыңарар — (*Şat kelip*) iş ordunda part jacejke keletat.

Çumadil — (*Momunqulça*) көрсулык çanduu syjləşe çalyşat (*kolhozçularça amandaşыр, Momunqul menen syjləşyp olturat. Авдыңарар дагы Momunquldun çанына olturat*).

Momunqul — (*Çumadil menen syjləşkənsyp turup, kylyp*) ьгас, ьгас vaatyr akesi.

Tezekvaj — (*Kelet*) Ee, part jacejke valam sensinbi?

Çumadil — Оова çaryja, Emne çumuş?

Tezekvaj — (*Muqaqtanыр, qolun sanар*) Esevi men çampada işter turdum ele.

Çumadil — Çaryja, olturmuş bul çerge (*Tezekvaj syjynyc menen olturat. Çumadil menen şəvraşыр syjləşyp qalat*).

Вайтөвөт — (*Çumadil çaqts çalt-çalt qarap tarup*) Qana emese, kolhozduñ coçuluşun асық деп есептејmin.

Emese prezidium көрсөтүр бергиле.

Үн — Авдыңарар.

Үн — Çumadil —

Үн — Kylyjpa, Komsomol çыздардан.

Вайтөвөт — Çoldoştor аты аталçан үс çoldoşço çarşылық çоқру? (*çоқ-çоқ degen yндər*) Emese kelip orun алыңздай. Molodets bizdin kolhozçular. (*Prezidiumdar olturuşat*).

Çumadil — (*aqрын*) Qarындаşым, çыjnalyştı sen апара бер (*prezidiumdar qaçaz алып çазá başташат*).

Kylyjpa — Çoldoştor, masele kolhozduñ işi tuuralu doklad. Алымса-қоşумса çоқру? (*çоқ, çоқ degen yндər*) Emese kolhozduñ işi tuuralu Вайтөвөт syjlejt.

Вайтөвөт — (*ulam çetelyp syjlejt*) çoldoştor, men başqarma volçonuma eki çыла boldu. Çoldoştor, kolhozduñ ec çamandyçын көргөнүм çоқ. Coçuluş uvaqtsында volup turat. Ækmөттүн işin bytsөk eken деп ele kyn-tyñ сарр çyрөвүз Çoldoştor! çer ајдалыр vytty. Bolşevikce işter maldı çajlooçça сьга-гьр çiverdik. Çoldoştor! Мындан ағыда kulaktardy çојур, vuzuqtardy ајыдыñ cetine çolotroj, kolhozdu malduu çылуунun çарасын көрөвүз. Çoldoştor! Parti-janьн plenum toqtomdorun işke ашыгьр, kolhozçо çarşь сыққан çанақы Алçамбай, Мыjmьқты skljucit çылыр quup сыçууçа partijaca kirişeviz Çoldoştor! Çoldoştor, çaşасын çoldoştor bizdin çolbaşçыларгьвз. Çaşасын çoldoştor! Men uşunu ele ајтмаçтын.

Altınaj — Bajtəvət mırza, mal emne ucun çəqə-
lur çatat?

Bajtəvət — Mal çəqəqləonu ucun men çəoortuu
emesmin, çəqəqləon kərcylük əzudər. Ar kimilər ee
qıləvəj minir ketesinər. Vəltər sizdin Marqun kyjəənyuz
ələrdə eki çylə çəqəqləndər. Siz oşonu ali tələj
eleksiz. Oşonudər ujat emespi çoldoştər.

Momunqul — Bajtəvət, senin ojuñca dele çəoortu
ele volo qəjsun, qəş dep qəj. Kolxozdun ortosundaq
attarın kim sattə, vaatər akəsi?

Bajtəvət — Çoldoştər, uuru menen volşevikce kyre-
şyy kerek, Momunqul əzy uuru adam. Kolxozdon bir
uj, bir atın çəşəgər çyret. Momunquldaj kişini
kolxozqə çolotsoq viz apartunis voləvuz. Apartunis
dejm.

Momunqul — Eej — Bajtəvət, çylə təə volso da
əjmanənda qatçə vasraj əjt. Ujumdu qattaqın dep
varsam qattavaj qəjup qolud çəoortu, velin quurap
taar çəgensip Burulcaqə kəjnək alər verejin degen
elyu somumdu çer ketədin vələ. Anə az kelgensip
Məjməq menen Alçəmtəvəjə terkiletir, çəçəqənaqın
arasına taştəqəndə, Qunduz vətər cecti ele; mu-
nuda tənəşəvə vaatər akəsi?! Senin vətində tuləqə
volso kerek vaatər akəsi!

Bajtəvət — Avajlar syjlə Momunqul. El əzy uur-
doşqə kirişip oturat. El səjnaqəndə vilir, çutqəndə
vilbegen təə dejm.

Çumadil — Təə kəpşəj vətər desənizci. Anan.

Bajtəvət — (çəltəj) degi eldin uşunusu ujat
emespi tovarış Çumadil aqaj.

Kylyjpa — Oltur emi Bajtəvət. Qana emese suroo
çəqru?

Momunqul — Emnesin surajt elek? Vəryn ele əzyvəz
kəryr vilir olturvəjəvəv. Andan kərə syjləj vətəgilə
vaatər akəleri.

Kylyjpa — Qana emese suroo çəqru? Andaj volso
kim syjləjt. (Çumadil çəza vətəjt).

Avdəçəpar — (Kylyjpaqə) Maqə sez... çoldoştər,
oortunu əlym aşkərə qılət degen. Anəş vətində
qandaj, vət Bajtəvətərdyn cəgin cəqəvəj tim qəjə
vətəvətər emi az kyndə, maləndə qəna emes, əzudərdy
yç çəjəndə menen qəşə çutur çivət. Biz kolxozdun
işi menen taənəştəq. Ortodon məjdəşə cədu volur
100 tujaq maldəndə dəjəndə çəq.

El — (Cuuldəp) viləviz, viləviz, vətərdəndə qıləvəqəndə
çəq.

Avdəçəpar — Vətəş ele „uuru aldə, qəşəçəqə çedi,
çərdən aləş ucup ketti“ dep akti çəza vətəşken. Al-
vətə talaada etijetsiz solur çəta vətəş, Qəşəçəqə
maldə qəna emes, Bajtəvət mətəzəndə, Alçəmtəvəj
Məjməqəndə menen qəşə turur, çəçə vətəvətəj.

Momunqul — Oj, çoldoştər Məjməq mətəş. Al mal
vətəqə turəj, maldə vətəqə sətər, aqəndəndə demə
menen (quturup, Aqəkyldy kərsətyr) mənə vətəməq-
təj qəzəndə aləməndə dep çyrtəvəj? (kyly, tənədanuu)

Avdəçəpar — Kəzəmə kəşə cəjəvətəj kəjgen atqə
mənərler, tuqəvə kəjgen oşolordun əjaldəndə. Qəmp-
dan eki çyçə elyü put egəndəndə dəjəndə çəq.

Tezəkəvəj — Oj qəçəməjəndə, emne dep əjtsəmə
volot? Eşəvə men qəmpəçə elem. Bajtəvət degen

Айтнај — Bajтөвөт мърза, мал эмне учун чоңолуп çatат?

Bajтөвөт — Мал чоңолюшу учун мен чоңотуу эмесмин, чоңоткон көрсүлүк өзүндөр. Ар кимдер ее қылај минір кетесинер. Ытыр сиздин Марқун кыжөөңүз өлөрдө екі қылақ чоңоттунар. Сиз ошону али төлөј елексиз. Ошонунар ујат эмеспи чоңдоштор.

Момунқул — Bajтөвөт, сенин ојунца деле чоңоту еле volo қојсун, қоғ деп қој. Колхоздун ортосундаақ аттарын ким сатты, ваатыр аkesi?

Bajтөвөт — Чоңдоштор, ууру менен болшевикке кырыу керек, Момунқул өйу ууру адам. Колхоздон бир уј, бир атын қашығыр қырет. Момунқулдај кишини колхоздо қолотсоқ биз апартунис болобуз. Апартунис дејм.

Момунқул — Еей — Bajтөвөт, қынд төө болсо да ыжманьда қамсы васрај ајт. Ујумду қаттақын деп васрам қаттавај қојур қолун чоңотур, велін қуурап таар қегенсир Бурулсақда көјнек алыр верејін деген елуу сомумду қер кетведін веле. Анын аз келгенсир Мьјмьқ менен Алқамвајда теркiletip, сыьрқанақтың арағына тақтақанында, Қундуз вағыр сесті еле; мунда тапаныды ваатыр аkesi?! Сенин бетін тулақ болсо керек ваатыр аkesi!

Bajтөвөт — Авајлар сыйле Момунқул. Еі өзу уурдооқо киришip отурат. Еі сајнақанын билip, қутқанын билвеген төө дејм.

Қумадил — Төө көрсеј вeret desenizci. Анан.

Bajтөвөт — (қалтајлап) деги елдин ұшунусу ујат эмеспи товариш Қумадил ақај.

Кылујра — Олтур еми Bajтөвөт. Қана емесе суроо қоңру?

Момунқул — Емнесин сурajt елек? Вағын еле өзувыз көгуp билip олтурвајызыз. Андан көре сыйлеј бергиле ваатыр акелери.

Кылујра — Қана емесе суроо қоңру? Андај болсо ким сыйлејт. (Қумадил қаза вастајт).

Авдықарар — (Кылујраға) Мақпа сез... чоңдоштор, ооруну өлым ашкере қылат деген. Анын бирінде қандај, бул Bajтөвөттердин cirigin сиқувај тим қојо вевсener еми аз кундө, малынар қана емес, өзүндөрдү уј қажынар менен қошо қутур қивeret. Биз колхоздун іши менен тааныштық. Ортодон мајдасы соңу волур 100 тујақ малдын дајын қоқ.

Еі — (Қулдап) билевиз, билевиз, булардын қывақаны қоқ.

Авдықарар — Ваағы еле „ууру алды, қарызың қеди, қардан алыс учур кетти“ деп акти қаза веришкен. Алиvette талаада etijetsiz солур қата вевсе, Қарызың малды қана емес, Bajтөвөт мързаны, Алқамвај Мьјмьқы менен қошур турур, қер қивевеји.

Момунқул — Ој, чоңдоштор Мьјмьқ малсы. Аі мал вақмақ турдај, малды араққа сатыр, ақсанын демі менен (қутурip, Ақаркылды көрсетip) мына бу тырмақтај қызды аламын деп қыруөјю? (кылы, таңдануу)

Авдықарар — Кездеме кельсе сиварқыт кийген атқа минерлер, туқава кийген ошолордун ајалдары. Қампадан екі қыз елуу put егиндин дајын қоқ.

Тежеквај — Ој қарылајындар, емне деп ајтсам болот? Есеви мен қамрасы элем. Bajтөвөт деген

çoldoştor, Men, part jacejkeviz, Çumadil
aşajdan uşul körşylyktyñ aldında suranarým; bir
şana maseleni ajtajnda.

Ei — Ajt, ajt qaqylajyn, ajta şoj.

Kylyjra — Bajtewetler çaşar turşan çerde ajal
tendigi wolbojt. Bular qyz ele wolso biz alawyz deşet.
Qyzındy berbesen kulaksyn, qyzındy berbesen
uurusun — dejt da, kyn sajn bidden qyz alqylar
kelişet. Bajtewet ajalyn urup olturup ketirdi. Eger
Bajtewet soo qalsa, wajatan berki qarşy syjlegen
kişilerdi birindete quur oturup tygetet. Qana çoldoş-
tor, emine dejsiner?

Altynaj — Toqtomunardy uşuzsañar eken.

Çumadil — (turup) çoldoştor, biz bul çajnalış-
narğa kelyyden murda daşy kolhozduñ al — çajna
çaqşy tyşyngenbyz. Bul çerde özündä da ajttınar.
Oşonduqtan menin körşylyk temenkydej toqtom
çaqarsa degen sunuşum şana bar.

Ei — Maaqul-maaqul. Sizdin sunuştu uqquwuz kelet.

Çumadil — Başqarma Bajtewet, Qara saz ajındaaşy
atqa miner mitajym, al çaqtan, 28-çyb qacşy bul
çerge çaşyrynşy çyrgen. Mjymşy menen Alçamşaj
çölöp-tajar, qalqalar kolhozşo başqarmalyqqa şajla-
tışqan. Alçamşaj wolso da zөөkyr uuru. Bajtewettyn
şaralaq qamçyşy. Mjymşy çyz tujaq maldy satqan.
On yc çaşar qyzdy alamşn dep maqsatşna çetpegen
son enesin uuru tutuşqan. Ycөө teñ zыjankeç. Özde-
ryne qarşy çyqqan kedejlerdi ölturyyge cejn araket
qylyşqan. Çyzy qaralar. Oşonduqtan kolhozculardyn
çairş çajnalışy Maltaşajev Bajtewetty, Alçamşajdy,

Mjymşy işterinen woşotup, kolhozdon çaqarşy,
işterin sotqo beret.

Momunqul — (teşetejin qoltuquna qyşyş) Çaşa wa-
tşy akeleri,

Bajtewet — (Çumadilge) Aldaşy çatasşy.

Kylyjra — Bajtewet!

Momunqul — Bajtewet, tart awawandy coşuluştan.

Bajtewet — (Qatuu) Momunqul, tilegime çettim dep
turasşnşo. Ali selsovet bar, rajon bar.

Momunqul — (Qyşqarşy) Bajtewet, kyrdewetty, uny-
dy çaqarvaj çoşol bul çerden!

Qana çoldoş Çumadil emi, çay başqarma kim wolot?

Çumadil — Menimce başqarma wolup çoldoş Alt-
naj, qatçyş çoldoş Adşçarar, onup wasarş wolup
ordundān turşu Momunqul. Ajşqca mal waqtşruş
çaqşnan Momunqul şajlansa dejm. (Ei qol casat,
syjynyc menen syjleşyşet).

Teşekvaj — (Çumadilge warşy, qolunan öşet).

Bajtewet — (Yşkyryp ojlonup) Olturup qalat. Mj-
ymşy, qorqqondoj şaşşy çaqşy ketet).

Kylyjra — Emese çajnalış çawşy.

KÖŞÖGӨ

V — SYRƏT.

Qol ele tyny tanqa çaqyn mezgil kolhoz qamrasynyn ceti. Tyn ici Aj çagьq Tezekvaj qamranyn oozuna qilru saьp çatьr: Bajtəvət aman volso al emgice meni eki çajnar bir çutat eleqə. Emi meni qamradan eckim tyşyrə aьajt. Qamranь kezdəj mojnun sozəon qəzь talaq volso çilgin qana sьndьram (Bir qarean kərgəndəj şaşьr sьqьr ketet).

Bajtəvət — (*Duvaldan sekirip tyşyr vucup turup qamranyn oozuna kelip*) Alçamvaj emne kecikti? Bir valaa volqonəo dejm?

Mьjмьq — (*Duvaldan sekirip tyşyr, çatьr qalat. Bajtəvət taanьr şьvьr menen*) Mьjмьq, Mьjмьq, men, men.

Mьjмьq — (*Başьn kətəret*).

Bajtəvət — Alçamvajdan qavaar vagьь?

Mьjмьq — Al aзыr kelet. Iş qьjьn dejt. Surasam-ajt-qan çoq. Bajtəkə, uşul işti qojsoq qantet degi, çyrəgym ele orqolçur turat da. Ij-ij, degi emne volor ekenviz?

Bajtəvət — Qojuuqə volvojт. Bolor iş voldu. Emi qamrasyn ertəp çiverip, kolhozun, aсqə qaltьrьr əzy-əyz qar-qajda çoqolup ketyu kerek.

Alçamvaj — (*Duvaldan sekirip tyşyr, çata qalьr eki çaqьn qarar*) eckim çoqqol

Bajtəvət — Alçamvaj (*al qacat*) men,

Alçamvaj — Tigindejreek varalьсь (*veri sьqьr oltu-ruşat*) cocup turam.

Bajtəvət — (*Qajrattanьr*) Cocuva. Bolor iş voldu. Emi mьna uşul işti ordunan sьqarьr turup, Aəđьçapar menen Tezekvajьn kəzyn tazalaş kerek. Qьjмьl-dajьl, qarar turvajьl. Ərt qojqula. Əlvəgən çerde qalьşə!ь!

Mьjмьq — Qađьlajьn Bajtəkə, menin qojoncuq oorum var ele. Bqьldatьr ele qarmar kelatat. Yğə varьr bir uqtar alajьnсь sadaşan volojun. Meni tim ele qojqulalьсь, çyrəgym, yzylup sьqьr kete çazdar turat.

Alçamvaj — (*tap vєrip*) çyrəgud menen çerge kir, vəs ynundy! (*Qamranyn artьna sьqьr ketişet*).

Tezekvaj — (*Çumadil, Aəđьçapar, Momunqul, Albənaj, Kylyjpa, Şertaj çana eki militsija tuş-tuş çaqtan kirişet*).

Çumadil — (*Militsijalarqə*) siler-kyndyz keləej qaldьnar. Bajtəvətterdy taq uşul çerden təvəvьz.

Tezekvaj — Uşundajlar virəə kelgendej voldu. Degi ec qajda ketcy neme emes ele. Bajqamьla valdar, quralь var neme volbosun.

Çumadil — Alar uşul çerde. Tuş-tuşunan qurçar aluu kerek.

Qana emese, ar kiminər, ar qajсь çerge qalqьla. Qarьndaşьm, sen kəp ьlaaq varvasь.

Momunqul — Keleatьşat. (*Çaşьnьr, çatьr qaldьşat*)

Bajtovet — Ha qudaj vere kør. (*eki çaqın qarap
şaşır vasat. Qampanın tışsı kyjyr çatqandaj volot.*)

Momunqul — (*şap qarmaj qalat. Kylyjpa ert-ert
dep cygyrot. Alçamşaj vıcaq menen Kylyjpanı sajadaj
Şertaj qarmap qalat. Örtty öcyryşet. Tezekşajlar
tıştan Myjmqtb qarmap kelışet.*)

Burulca — (*curqap kirip*) menin közym emi acy-
dy. Meni buzup aldap, aldan ece alaketke salqan
uşul çelmoşuzdar bolcu qaşylajındar.

Momunqul — Oj, qaşylajın el, kördynöşvy çyzy
qaralardı.

Emi bular elsyn!

EI — Biz çaşajlyq!

Momunqul — (*Syjynır*) ertenki kyn vızdın toj volot
qaşylajın ell

(*El şattanır, Momunquldu qaraşat. Kəşegə tyşet*)

KƏŞEGƏ

VI — SYRƏT.

Oşol ele Folxozdo, Avdıçarardın eki velmelyy kvartiri. Tyn
icı. Aj çaşq. Çaşqın çerlerde toonun soqularınan, Darıjanın
syrety köynet. Komsomol kastjumyn kışşken Kylyjpa, Avdı-
çarar. Kylyjpa vıaşyna qısqı qızıl çooluq salınqan.

Avdıçarar — Çırqaldıu cirkin çaş kezdi,
Berşejmin qızıl altınqı.

Ekə — Könylymdu acar ınadıın,
Kyl, ojnoj ver, çaltılda.

Avdıçarar — Çaştardın toldon ығысь,
Çапы ala too qalqında.
Taalajlıu çaş tooluqtar,
Icinde qajqı çaltыва.

Ekə — Ensegenge qol çetip,
Ergidi qurbum könylyñ.
Çyregym menin seniki.
Gyldej versin ömyryñ.

Qunduz — (*Estebes kelışet, dısalдын tışınan ökөө-
нун ындағанна өтө беріліп тұрадат. Qunduz çaşынır
kelip Kylyjpanı Avdıçарар менен тұрған çerde cocu-
tat.*)

Qunduz — Ee, qatıblajın ijjiligin quttuu bolsun. (*Kylyjra amandaşat, Estebesti qarap*) vul kişi menin emki çoldoşum.

Авдыңарар — (*qol albşat*). Şertaj çana komsomoldor kirişet.

Komsomoldor — Çañы ајыдың şандuu қызы менен Şајы турмуştun syjkymdyy uulun quttuqtajыз (*Авдыңарар qol albşat*).

Şertaj — (*Тыстан*) Оо-қарыа қаштардың ijjiliginen kecikpeniz!

Çumadil — (*Tezekvaj menen syjləşyp keletat*) oşentip Tezek, silerdin turmuşunardың duşmanь volqon Bajtəwəttə aјdalьp ketti. Emi vilekti tyгunyp qojur çana valdarçа vaş көz volup işteј beridiz.

Tezekvaj — (braqmat valam, degi тыңсыр қалдық (*Tezekvai, Batьjra kiret*).

Авдыңарар — Salamatsьzdarь?

Tezekvaj — Şygyr, şygyr valam. (*Kəzyn uşalar, qarap*). Aј қарыықта qurusuncu, sen қайсы аsker valamsьд қатылајын?

Ватыјра — (*Tezekvajды ijninen tartьp*) ij, emi қanteјin авьşқа! Kyjəə vala uşul emespi, қараң kyn авьşқа. (*Kylyjra curqар сығыр арасын qucaqtар қалат*).

Ватыјра — Қатылајын, Kyкəşymda қызы asker volup алqан veјm.

Kylyjra — Ыдам kelgile dep атајы өзүм вағыр ајтадым vele.

Tezekvaj — Ооqат tiricilikten воşоqонувuz ele uşul voldu қатылајыным.

Авдыңарар — Вавај, vul valdarьдыздың yjy (*eldin vaarь icki yjgə kirişet, icki yjdə patefon turqan solof*).

Ватыјра — (*Kylyjra menen Авдыңарарды siriktirip maңdajьnan сылар, erkeletip*). Қатылајын қулундарым (*çaşьf*).

Şertaj — Enekesi-deјm, vul vətinizdin nurdançа-пына-çо ыраqmat. Al emi көzynyздyn çaşьна çol bolsun. (*vaarь kylyşet*).

Ватыјра — (*syļəј alsaj*) Қатылајын қулундарым, emne dep ајтам? Dele oozuma vir söz keləј turat... (*kylyşet*).

Momunqul — Охоо vaatьr akesinin enekesi çaşьq kişi turvajь. (*kylyşet, patefondo „Qызы çoluqçan“ oјnolot*).

Şertaj — (*eşikke сығыр, ајдын çарьқын көryp, tolqun-dар yjgə qajra kiret*) çoldoştor!

Oјundu men өзүм алыр varam. Tamaq вьşқанса zooqço сықвайсызdarь? (*el сыqat*). (*Şertaj yј çaqтан сығыр kelip qoroqço tegerektep olturqan elge*).

Şertaj — (*qыqьpьp*) Çoldoştor! Ardaqtuu çoldoştor! (*el тыңс volot Şertaj kylət, Elda kylət, Şertaj kylyjra-нь çetelep Авдыңарарды çанына алparьp*).

Çoldoştor! 1932-çыдың 25-ijulunun tynky saat taq 10 çағым mezgilinde sizderdin алдыңызdarda çoldoş Авдыңарар менен çoldoş Kylyjрань tyркylyktyy турмуş-тарьнын қувансына арналqан saltanatьвьздьдн адавьјат şooq velymyn vaştaldь dep çарьјалајымь (*qol cavuu*).

Emese men ыг viləgen kişice suratьp oturvaj өзүм ele vaştар çiverem. (*tamaqьн çasap*).

Alda qajdan qatınır,
Ar kim kytet syjğenyn.
Syjkyndyy qurvu-qurdaşqa,
Qubanat menin çyğeyt.

Çumadil — Azamatym dese, daqy çenetetyş!

Şertaj — Emeşe çañ yjğenən ығытап ығдар берем.

Şertaj — Tamaqyn çasar men ajtamyn syjğendən.

Momunqul — Ij, emi qacan vatyr akesi? (*aqyryn*

kylky).

Şertaj — Men ajtamyn syjğendən.

Momunqul — Ij-ij.

Şertaj — Men ajtamyn syjğendən,

O-oho ho oj, men ajtamyn syjğendən. (*qatuu kylky*).

Momunqul — Oj vaatyr akesi dese, sen tim ele adamdın sөөgynen tytyn сығарыр çiverdinço (*kylky*)

Şertaj — Mejmandardın sunuşu vojunca çoldoş Kylyjra ығдар qana çiversinci. (*Qol cavuular*).

Kylyjra — (*ırdajt*).

Kөterylp asmanqa,
Kylım-syrөp aj сыqsa,
Ajıuu тындө алыстан,
Ovoloqon ын сыqsa,
Syjer ele көnylyңөр,
Kimderdi eercip kim сыqsa?
Ajıuu тындө elestep,
Çыла vasыр сығадан,
Yny uqılsa qurdaşın,
Sozolontur ығдақан.

Şertaj — E-ee eej, deseң. (*çalpı kylky*)

brcь — Qarındaşym kylyjra,

Өсрөј турған çалыснн,
Çandaj көргөн çoldoşın,
Çығалыңды сағынснн.
Kyl — ojnotun çarqyldar,
Kөrktyu, betiң alırsнн.
Buurul saqal атаңдын,
Çyğeyn syjynyc — çandırsнн.

Tezekvaj — Bali, qajran qart çolvorsum.

brcь — Сығымды ajсам qarındaş,
Dalaj şumduq көrgөmyн.
Birde moqop, bir kezde,
Birdi menda syjğenmyn.
Qoldo qomuz ojnotur,
Qoşamatqa çyğөmyн.
Çaғарыр uşul zamanda
Çығалын көrdym dyjnөnyн,
Sen syjğen şanduu doordu
Çañmdaj, çañmdaj emi syjğenym
Sen kylyjra qarındaş,
Taalaјь artqan çalın çaş.
Avdьçapar zamandaş,
Өmyr şerik qadyrdaş.
Tattuu өmyr syryyge,
Talrındыço talamdaş.
Taalaјьна suqtançan,
Tentuştarın qavarдаş.
Tanşыр sajrap qomuzum,
Çaştarqa çañ-ee-ej salamdaş.

Çапыьqqa tolqundар,
Çyрөк cirkin çапыьды.
Күкөш sentin çolundu.
Көр qарындаш саqыьды.
Брыт менен quttuqтайт,
Брыс толqон ажьды.
Çапы ovon, çапы ыт
Çалры elime çажьды.
Çerimdi syjgen aralar,
Çomoqtor ыгдайт çажьды,
Uqajqan аqam Tezekvaj,
Qaracь, qaracь urmatьd emi ee — ej^t
tavьды.

(el qol cavat)

Tezekvaj — Oj, tuulvaj qal, — a az-zamatьm dese, varakeldi qajran çumqar.

Qunduz — Ee, qajnim Çertaj, tenciligind çoq çigit көгүпөсүд. Авдьçарарды emine усун ыдатраьсьд.

Көрсүлык — брдасын (qol cavau).

Çertaj — Syjgen çenynde volsoqo men ыдар tygetyp qojdum. Biroq sen çапы birdeme ajtsan.

Авдьçарар — Çoldoştor, men Çertaj сыжаqtuu çапы сыqарqан ыгьды ajta qojqondoq, taq dajь çагыqан ыгь volsoqonduqtan...

Çertaj — Kylyjra ekөөд bir ыdasanar.

El — Maqul-maqul ыdasьn.

Kylyjra, Авдьçарар — (brdaşat, Çertaj qoşulup brdajt).

Tuş keliptir vaqьtja,
Çoldoştor, çыqal dynyje.
Çyрөkty tolqun termetet,
Qubancьd artьp kunyge.
Bilekti tygyp velsenip,
Iştegin kelet tartьnvaj,
Ojloson degi qajda var,
Bizdin doordun qalqьndaj?
Acьlqan gyldөj ömyrdө,
Braqat vizdin көnyldө.
Çarqьldar, çajnar, çaşajьvьz,
Çыqalduu zaman төrynde.

Tezekvaj — (Ordunan turup, tajaqьn tajanьp), vara kelde qaqьlajьn qulundarym. Men ыgazyьn mid çaşaqьla. Biroq men көргөн kyndy көгвөgyлө. Ömyryндөгь vereкelyy volsun valdarьm!

Ватыjра — bras qaqьlajьndar, ömyryндөгьгө vereкe versin.

Tezekvaj — Oj, dynyje — aj uşulardьn arasynda qantip сыdar turam — ыja?

Çertaj — Tezeke, zaman çапы, viz çапы. Biz menen qoşo vizdin atavьz sizdaqь, eneviz Bатыjra daqь qajra çaş, qajra çапы. Ajtuuqja sөz çetреjt, көгүyдөн көz talьvajt. Мына турмуş! Syjyngөndyктөн too çапыгь ыгдаqьd, көкүгөгүд менен qaracьqa quştaj көтөryлүp, asmanqja usqud kelet. Мына oşonduqtan Tezeke. (Syjlep) vijlep veresiz?

Көрсүлык — Tezeke qana emese (көрсүлык çaalap, qurcap alaf).

Tezekvaj — Oolda qasqylajyn valdarym aj kicine toqtop turqulasy, kericim tyşur qalyr çyrgösyn.

Cuu — Bijle-bijle Tezeke...

Tezekvaj — (*sutun şiltep kelatyp, qajra qacat*) Qoş sadaşan ketejin valdarym butum kelbejt eken. (*qacat kylky*)

(*Körçulyk sijlögö qatdanışat.*)

Emgek erkin tapqandy,

Alyq mandaj terine

Syjlyq alyp çatqandy,

Qoşo ketmen savışqan,

Qoşo qyrtan alyşqan,

Qolu erkindyy vrigaddy,

Emcek menen çarışqan,

Çoldoştör menda syjömyn.

(*Qyz kelinderden bir qancasy ortodo sijlep turat.*)

Erkekter — Sasyñ qajra örgöndy.

Oquusunda çyrgöndy.

Qoomculuq işine

Şymalanyp kirendi,

Saan saap, mal vaqqan,

Berekesin çajnatqan,

Çylyp atar şumdarly,

Çyldyrbastan qarmaşqan.

Selkiler dep çyrgömyn.

Ajaldar — Boj tyzöse kerilip,

Bulcundary çyñalqan.

Emgek dese, iş dese,

Töşyn kerip qubanqan

Eger kylyp ojnoso,

Bir qumardan çyñarqan.

Çarakor çajdar çigitter.

Erkekter — Çyvek casy taralyr,

Kyle vaqyp mañqajqan.

Emgek öner bilimden,

Erdikteri vajqalqan.

Çumuşunan bulardyñ

Çyrgösyzdör — çaltanqan.

Sañ çyrtajuu selkiler.

Çalpy: Siler daqly, biz daqly,

Çady ölkönyñ valdary,

Ijmenişrej syndaşqan,

Qurvu-qurdaş çajdary

Syndan öter sörövyz,

Qyzuu emgek majdany.

Qyzuu emgek majdany.

Momunqul — (*Kylyp*) Oo — qajran Burulcam dese, ee vaatyñ akeleri!

Körçulyk — Qyz kelinderden viji volot. Qurcaşan көр qol saap turuşat. Çigitter da aralaşyp vijlep ketişet. Bij qyzyp kelgende.

KÖŞÖGÖ TYŞÖT

7/IV — 1938 — ç.

Çoortuu redaktor
 M. ELEBAJEV
 Tex. redaktor
 L. XAJRULLIN
 Çoortuu korrektor
 N. QAZIBEKOV
 Съобщена чоортuu
 UMAROV M.
 Тъсь хudoзник
 VOZDVIZENSKIJDIKI

Teryyge 14/X 38-ç. berildi. Ba-
 suuqa qol qojuldu 6/XI 1938-ç.
 Qaqazdın formatı 72X105. Bir
 vasma tabaqta 59400 tam. Bardı*
 qı 2¼ vasma tabaq. Qırqızgılev-
 lit № B 555. Qırqızmambas
 № 305 Narjad № 0409.
 Tıraç 3140.

Qazan. Dzerzinskij 3. Tat-
 poligraf FZU mekteal. 1938-ç.

TYZÖTYLÖR

Bell	Çolu		Baslıqan	Durusu
	Yst.	Ast.		
6	4	—	keşegin	keşigin
"	—	8	oqustan	oqustan
7	—	10	qızmaladıqanlan	qızmaladıqanlan
"	—	6	Oqustar	Oqustan
14	—	4	çatqa neken	çatqan eken
18	13	—	qoroosuzqa egin	oroosuzqa egin
20	3	—	(Qunduz	(Qunduzqa
22	—	11	kylyşet)	kylyşet)
24	—	15	qulaq	kulak
26	—	7	kişin	kişini
30	—	14	qaisaç igittingyly	qaisaç çigittin gily
"	—	4	maz	mas
31	2	—	qa ırwā	qaitırwaj
35	12	—	qara,	qana,
36	1	—	(Tanırqap,	(Tanırqap,
41	—	4	oodarat) (yn salat)	oodarat, yn salat)
47	12	—	Monunqul	Momunqul,
50	5	—	Marqun	Marqum
51	—	7	(quturup, Açarkyldy	quturup (Açarkyldy
"	"	"	kersotyp)	kersotyp)
52	10	—	qırqısqın	qırqısqın
60	—	3	aıtavadyt	aıttım
62	7	—	— Tamaqın çasap	(Tamaqın çasap)
66	14	—	Emcek	Emgek

Narjad № 0409

Ваазь 5. 10 т.
Муқанась 40 т.

ПРОЗВЕНО

